

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

Фоменко Карина Ігорівна

УДК: 159.942;947

ПСИХОЛОГІЯ ГУБРИСТИЧНОЇ МОТИВАЦІЇ СУБ'ЄКТА ДІЯЛЬНОСТІ

19.00.01 – загальна психологія, історія психології

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора психологічних наук

Харків – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди, Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант доктор психологічних наук, професор
Хомуленко Тамара Борисівна,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди,
завідувач кафедри практичної психології

Офіційні опоненти: доктор психологічних наук, професор
Вірна Жанна Петрівна,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки,
декан факультету психології та соціології;

доктор психологічних наук, професор
Мамічева Олена Володимирівна,
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний
університет», декан факультету спеціальної освіти;

доктор психологічних наук, професор
Панок Віталій Григорович,
Український НМЦ практичної психології і
соціальної роботи, директор.

Захист відбудеться «18» жовтня 2018 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.64.051.08 у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 6, ауд. 442.

З дисертацією можна ознайомитися у Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.

Автореферат розісланий «18» вересня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. В. Барінова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування теми дослідження. Соціокультурні трансформації у суспільстві ставлять високі вимоги до людини – її впевненості у собі, конкурентоспроможності, вмотивованості на успіх та високі результати діяльності та успішності, яка передбачає усвідомлювану активність при виборі мети і схваленні власного вольового рішення в її досягненні. Успішність, виступаючи в якості оцінки та самооцінки ефективності життя і діяльності людини, пов'язана із особистісним зростанням, самоствердженням, самореалізацією, самоактуалізацією та задоволеністю життям та діяльністю, стає безперечною цінністю сучасності. Орієнтуючись на досягнення успіху та індивідуальної успішності, індивід зіткається з проблемою, обумовленою конфліктом особистісних та соціальних стандартів діяльності, яку він вирішує на користь досягнення майстерності та досконалості результатів своєї діяльності або досягнення переваги над іншими. Саме тому виникає необхідність у детальному вивченні суб'єкта діяльності, що самостверджується шляхом досягнення переваги над іншими чи вдосконалення власних здібностей, якостей та результатів діяльності, в умовах нестабільності соціуму. Проблематика психологічних особливостей суб'єкта діяльності представлена в роботах К. О. Абульханової, Б. Г. Ананьєва, Л. І. Анциферової, Л. І. Божович, А. В. Брушлинського, В. В. Давидова, В. В. Знакова, О. М. Леонтьєва, В. О. Олефіра, О. О. Сергієнко, В. О. Татенка, втім проблема самоствердження суб'єкта діяльності та губристичної мотивації, яка його забезпечує, є маловивченою та актуальною для психології.

Губристична мотивація, представлена у формах прагнення до досконалості та переваги (Ю. Козелецький, І. Пуфаль-Струзик, Р. І. Цветкова), посідає одну з ключових ролей у регуляції провідної діяльності, переплітаючись з її мотивами (Г. М. Александрова, К. В. Бік, О. В. Вдовиченко, Л. О. Гресь, О. В. Мамічева), забезпечуючи саморегуляцію її суб'єкта (Ж. П. Вірна, М. А. Кузнецов, О. І. Кузнецов, М. М. Кузнецова, І. В. Полілуєва, А. Ю. Рочняк). Здебільшого процес губристичної вмотивованості, що відповідає за підтвердження самозначущості людини, розглядається як особистісне явище (А. Адлер, Ю. Козелецький, J. T. Cheng, R. W. Robins, J. L. Tracy, K. H. Trzesniewski). У той же час проблема феноменології та психологічної детермінації губристичних мотивів досягнення досконалості та переваги суб'єкта діяльності залишається недостатньо вивченою.

Актуальність розробки проблеми губристичної мотивації суб'єкта діяльності обумовлена науковими інтересами, які полягають у систематизації та узагальненні існуючих у психології підходів та теорій самоствердження та підкріпленні самоповаги особистості; необхідністю концептуалізації проблеми губристичної мотивації у структурі суб'єкта діяльності, що враховує її детермінацію, особливості впливу прагнення до переваги та досконалості на Я-концепцію та їх зв'язок з мотивами провідної діяльності. Якщо врахувати те, що губристична мотивація має значення для саморегуляції провідної діяльності суб'єкта загалом, для забезпечення

її ефективності, то стає зрозумілим фундаментальний характер цієї проблеми для сучасної психології.

Таким чином, актуальність даної теми обумовлена наступними об'єктивними протиріччями між:

- традиційними у психології дослідженнями загальних закономірностей реалізації прагнення до самоствердження особистості та недостатнім урахуванням варіативності форм губристичної мотивації суб'єкта діяльності, які забезпечують його процес і результат;

- вимогами суспільства до успішної особистості та недостатньою вивченістю ролі губристичної мотивації у забезпеченні високої продуктивності діяльності;

- положеннями наукової постнекласичної парадигми, що робить акцент на системному дослідженні суб'єкта діяльності у сучасному гуманітарному пізнанні і недостатньою мірою вивчення зв'язку мотивів провідної діяльності та губристичної мотивації;

- фрагментарністю у наукових знаннях з проблематики губристичної мотивації суб'єкта діяльності та запитами сучасного суспільства щодо психологічного супроводу конструктивних форм самоствердження особистості.

Така постановка проблеми актуальна як у теоретичному, так і в практичному планах, що й обумовило вибір теми дисертаційного дослідження «Психологія губристичної мотивації суб'єкта діяльності».

Тема дисертаційного дослідження пов'язана з комплексною науково-дослідною темою кафедри практичної психології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Психологія розвитку суб'єктів педагогічного процесу» (номер державної реєстрації 0111U008875), що координується Міністерством освіти і науки України.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження – визначити психологічну структуру, типологічні особливості та детермінанти губристичної мотивації суб'єкта діяльності.

Завдання дослідження:

- 1) проаналізувати проблему губристичної мотивації суб'єкта діяльності та її психологічної детермінації;

- 2) визначити концептуальні засади дослідження та розробити на їх основі комплекс методів психодіагностики губристичної мотивації суб'єкта діяльності та її психологічних детермінант;

- 3) визначити взаємозв'язок губристичних прагнень до досконалості та переваги з мотивацією провідної діяльності суб'єкта;

- 4) визначити зв'язок губристичної мотивації з Я-концепцією суб'єкта діяльності;

- 5) виявити типологічні особливості губристичної мотивації суб'єкта діяльності;

- 6) виявити регулятивні, когнітивні, поведінкові та афективні предиктори актуалізації губристичної мотивації суб'єкта діяльності.

Об'єкт дослідження губристична мотивація суб'єкта діяльності.

Предмет дослідження – феноменологія, структура та психологічна детермінація губристичної мотивації суб'єкта діяльності.

Методологічну та теоретичну основу дослідження становлять: концептуальні положення діяльнісного (С. Л. Рубінштейн, О. М. Леонт'єв, О. В. Запорожець, П. І. Зінченко, А. Л. Журавльов та ін.), суб'єктного (О. М. Леонт'єв, О. К. Осницький, С. Л. Рубінштейн), суб'єктно-діяльнісного (К. О. Абульханова, А. В. Брушлинський, С. Л. Рубінштейн, О. О. Сергієнко) та суб'єктно-функціонального (Б. Г. Анан'єв) підходів, принцип активності особистості як суб'єкта діяльності та пізнання (О. М. Леонт'єв, С. Д. Смирнов, В. О. Татенко, О. К. Тихомиров, та ін.); положення теорії самодетермінації про базові психологічні потреби, що лежать в основі внутрішньої мотивації діяльності (Е. Десі, Дж. Коннелл, Р. Райан); базові положення теорій саморегуляції діяльності та психічних станів (Л. Г. Дика, О. О. Конопкін, М. А. Кузнєцов, В. І. Моросанова, В. О. Олефір, О. О. Прохоров, О. О. Сергієнко та ін.); наукові положення про губристичну мотивацію (Ю. Козелецький) та самоствердження особистості (А. Адлер, Є. П. Нікітін, Г. В. Сурдін, Н. Є. Харламенкова), дослідження мотивації суб'єкта навчальної (Т. О. Гордєєва, В. В. Давидов), навчально-професійної (Т. О. Гордєєва, Є. М. Осін) та трудової (Б. Г. Анан'єв, Ж. П. Вірна, О. В. Мамічева, В. Г. Панок) діяльності; положення когнітивних та атрибутивних концепцій мотивації (А. Бандура, Т. О. Гордєєва, К. Двек, М. Селігман); наукові дослідження нарцисичних особливостей самосвідомості (А. Б. Дмитрієва, О. Кернберг, А. І. Розов, О. Т. Соколова), заздрості (Л. С. Архангельська, Т. В. Бескова, А. В. Васильченко, К. Муздибаєва, Ю. М. Орлов), перфекціонізму (І. А. Гуляс, А. А. Золотарьова, Г. Флетт, П. Хьюїтт).

Методи дослідження. Для розв'язання дослідницької проблеми був застосований комплекс методів, вибір яких зумовлено предметом, метою та завданнями дослідження. До комплексу увійшли наступні методи: *теоретичні* – аналіз, синтез, порівняння, систематизація, узагальнення теоретико-методологічних засад досліджуваної проблеми; *емпіричні* – експериментальні та психодіагностичні методи дослідження губристичної мотивації та мотивації провідної діяльності, Я-концепції, а також регулятивних, когнітивних, емоційних та поведінкових предикторів губристичних мотивів суб'єкта діяльності; *математико-статистичної обробки* даних (параметричні та непараметричні критерії порівняння вибірок, кореляційний аналіз, факторний аналіз, кластерний аналіз, двофакторний дисперсійний аналіз, регресійний та дискримінантний аналіз) з наступною якісною інтерпретацією та змістовним узагальненням. Статистичний аналіз здійснювався за допомогою пакету статистичних програм Statistica 6.0.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що було сформульовано низку нових положень і висновків, окремі положення були уточнені і доповнені, а саме:

вперше:

- концептуалізовано феномен губристичної мотивації суб'єкта діяльності з урахуванням його обумовленості регулятивними, когнітивними, поведінковими

та афективними особистісними характеристиками та зв'язку губристичних мотивів прагнення до переваги та досконалості з Я-концепцією;

- визначено типи губристичної мотивації в залежності від провідної діяльності суб'єкта;

- визначено систему регулятивних, когнітивних, поведінкових та афективних предикторів губристичної мотивації суб'єкта діяльності;

- визначено зв'язки губристичної мотивації з компонентами Я-концепції суб'єкта діяльності;

- визначено специфіку губристичної мотивації суб'єкта діяльності досягнень;

розширено уявлення про:

- роль губристичної мотивації у провідній діяльності суб'єкта, яка полягає у позитивному впливі на її успішне здійснення та регуляцію;

- механізми самодетермінації суб'єкта діяльності досягнень шляхом визначення специфіки автономної саморегуляції спортивної та творчої діяльності;

вдосконалено:

- засоби психодіагностики суб'єкта діяльності шляхом створення комплексу методів психодіагностики губристичної мотивації та її детермінації;

дістав подальшого розвитку:

- суб'єктно-діяльнісний підхід у застосуванні до губристичної мотивації.

Теоретичне та практичне значення роботи. *Теоретичне* значення роботи полягає у:

- концептуалізації поняття «губристична мотивація» та визначенні його місця у провідній діяльності суб'єкта;

- включенні до категоріально-поняттєвого апарату загальної психології теоретично обгрунтованих та емпірично верифіюваних понять «губристична мотивація», «губристичний мотив досягнення досконалості», «губристичний мотив досягнення переваги»;

- виявленні типологічних особливостей і детермінант розвитку губристичної мотивації у суб'єкта діяльності;

- теоретичному обгрунтуванні та експериментальній підтвердженні гармонійного поєднання прагнення до переваги та досконалості у межах типологічного профілю губристичної мотивації суб'єкта діяльності;

- констатації губристичної мотивації як фактора успішності у провідній діяльності суб'єкта;

- виявленні зв'язку між губристичними прагненнями до переваги та досконалості та особливостей академічної, трудової, спортивної та творчої діяльності особистості;

- виявленні зв'язку губристичних мотивів досягнення досконалості та досягнення переваги з надособистісними (компоненти Я-концепції) та особистісними (регулятивними, когнітивними, поведінковими та афективними) компонентами суб'єкта діяльності.

Практичне значення роботи полягає у розробці психодіагностичного комплексу, спрямованого на вивчення губристичної мотивації суб'єкта діяльності,

зокрема у створенні проективної методики дослідження губристичних мотивів молодших школярів, методики інтеріоризації-екстеріоризації успіху у мотивації молодших школярів, методики дослідження планомірності діяльності молодших школярів, шкалу діагностики імпліцитних теорій інтелекту, академічного контролю та само ефективності молодших школярів, методики дослідження академічної саморегуляції молодших школярів, методики дослідження саморегуляції спортивної діяльності, методики дослідження саморегуляції творчої діяльності, адаптовано методику діагностики типу атрибуції успіхів та невдач для учнів початкової школи В.А. Кривової та методику дослідження академічної саморегуляції молодших школярів Р.М. Райана, Д.Р. Коннелла для молодших школярів, шкалу наполегливості і самодисципліни молодших школярів Т. Літл, Б. Ваннера.

Результати дисертаційного дослідження **впроваджені** у навчальний процес кафедри психології Вінницького соціально-економічного інституту Університету «Україна» (довідка № 1 / 27 – 39 / 1, від 28.03.2018 р.); Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 1143 від 10.05.2018), факультету соціальних наук Запорізького національного технічного університету (довідка 37-78/ 1540 від 10.05.18) факультету музичного мистецтва Харківської державної академії культури (довідка № 21-45-13 від 14.05.18 р.), факультету спортивних ігор Харківської державної академії фізичної культури (довідка № 03-28 / 03 – 4166 від 21.05.18 р.), психолого-педагогічного факультету Криворізького державного педагогічного університету (довідка № 09/1 – 202/3 від 15.05.2018), медико-соціономічного факультету Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика (довідка № 24 від 16.05.18 р.), факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (довідка №01/10-492, від 29.05.18 р.), кафедри фізичного виховання Національного технічного університету «ХПІ» (довідка № 143 від 30.05.18).

Повнота викладення матеріалів дисертації в публікаціях та особистий внесок у них автора. Основні положення дисертації відображено у 39 публікаціях, а саме: 1 одноосібній монографії, 3 колективних монографіях, 1 зарубіжній статті, 3 статтях, включених до наукометричних баз даних, 22 статтях у фахових виданнях з психології, з яких – 9 фахових, затверджених МОН України, 1 фахова стаття, включена до наукометричної бази Web of Science, 12 фахових статей, включених до інших наукометричних баз; 9 публікаціях – тезах доповідей у збірниках матеріалів наукових конференцій і інших наукових виданнях.

Особистий внесок здобувача у статті, написаній у співавторстві з Т.Б. Хомуленко («Губристична мотивація у структурі кар'єрної спрямованості особистості») полягає в організації експериментального дослідження, обробці отриманих результатів та формулюванні висновків; у статтях написаних з О.І. Кузнецовим: «Мотиваційні фактори психічних станів студентів у різних умовах навчальної діяльності» – у зборі емпіричного матеріалу та статистичному аналізі отриманих результатів; «Мотиваційні особливості академічної саморегуляції студентів» – в аналізі отриманих зв'язків між губристичною мотивацією та мотивами провідної діяльності студентів; «Атрибутивні особливості

чутливості студентів до стресових ситуацій у навчальній діяльності» – в теоретичному обґрунтуванні зв'язку губристичної мотивації та оптимізму та формулюванні висновків; у статті написаній з М.М. Кузнецовою («Губристична мотивація оптимістів та песимістів») – в аналізі та інтерпретації зв'язків між губристичними мотивами та атрибутивним стилем студентів; у статті написаній із І. В. Полілуєвою («Характеристика діагностичного інструментарію для дослідження саморегуляції у спортивній діяльності») – в організації та проведенні психометричного дослідження з валідації методики психодіагностики саморегуляції спортивної діяльності; у статті написаній з В.О. Крамченковою («Психодіагностика мотивації відмови від паління») здобувачем охарактеризовано дискримінативну валідність показників мотивів відмови від паління, що характеризується зв'язками з губристичними мотивами. У розділі колективної монографії «Губристическая мотивація личности студентов», написаному у співавторстві з Т.Б. Хомуленко, здобувачем систематизовано теоретичні підходи до губристичної мотивації, здійснено емпіричне дослідження губристичних мотивів у зв'язку з особистісними особливостями студентів та викладено інтерпретацію отриманих результатів.

Апробація результатів дослідження здійснювалася у доповідях та повідомленнях на Всеукраїнських, Міжнародних науково-практичних конференціях, круглих столах: Міжнародній науково-практичній конференції «Харківська школа психології: спадщина і сучасна наука» (м. Харків, 19-10 жовтня 2012 року); Науково-практичних конференціях «Науково-методичне забезпечення якості освіти та його психологічний супровід» (м. Харків, 10 квітня 2012 р.) і «Організаційно-методичне забезпечення моніторингових досліджень якості освіти» (м. Харків, 20 березня 2013 р.); X науково-практичній конференції молодих учених «Методологія сучасних наукових досліджень» (24-25 жовтня 2013 р., м. Харків); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Ресурсне забезпечення якості освіти» (м. Харків, 19 березня 2014 р.); Всеукраїнському психологічному конгресі з міжнародною участю «Особистість у сучасному світі» (м. Київ, 22-23 жовтня 2014 року); Міжнародній конференції «Діяльнісно-поведінкові фактори життєздатності людини» (м. Харків, 28-29 листопада 2014 р.); I Міжнародній науково-практичній конференції «Социальная психология здоровья и современные информационные технологии» (м. Брест, 14-15 квітня 2015 р.); Всеукраїнської науково-практичній конференції з міжнародною участю «Світоглядні орієнтації особистості у сучасних соціокультурних умовах: міждисциплінарні аспекти» (м. Полтава, 2-3 жовтня 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Perspective trends in scientific research – 2015» (17-22 жовтня 2015 р., м. Братислава, Словаччина); II Міжнародній науково-практичній конференції «Когнітивні та емоційно-поведінкові фактори повноцінного функціонування людини: культурно-історичний підхід» (23-24 жовтня 2015, м. Харків); II Міжнародній науково-практичній конференції «Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях життя» (18-19 лютого 2016 року, м. Суми); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Управлінські та психологічні аспекти професійної підготовки фахівців в умовах інноваційного розвитку освіти» (м. Харків, 20 квітня 2016 р.); Науково-практичній

конференції «Психологія розвитку особистості: теорія і практика» (19 травня 2016 року, м. Вінниця); Міжнародній науково-практичній конференції «Science and Education a New Dimension» (16 жовтня 2016 р., м. Будапешт, Угорщина); III Міжнародній науково-практичній конференції «Гене́за буття особистості» (м. Київ, 20 грудня 2016 року); Міжнародній науково-практичній конференції «Theoretical and Applied researches in the field of pedagogy, psychology and social sciences» (28-19 грудня 2016 р., Kielce, Польща); Всеукраїнському науково-практичному семінарі з міжнародною участю «Багатовимірність особистості: теорія, психодіагностика, корекція» (23 березня 2017 р., м. Полтава); II Міжнародній науково-практичній конференції «Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика» (11 квітня 2017 р., м. Харків); I Науково-практичній конференції з профорієнтації та професійного вдосконалення психологів «Харківський осінній марафон психотехнологій» (28 жовтня 2017 р., м. Харків); III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях життя» (16-17 лютого 2017 року, м. Суми); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях життя» (22-23 лютого 2018 року, м. Суми); III Міжнародній науково-практичній конференції «Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика» (10 квітня 2018 р., м. Харків); на засіданнях кафедри практичної психології ХНПУ імені Г.С. Сковороди (у 2013-2018 рр.).

Кандидатську дисертацію на тему «Губристична мотивації в структурі спрямованості особистості студентів» було захищено у 2011 році, її матеріали у тексті докторської дисертації не використовувалися.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел, 7 додатків на 166 сторінках. Список використаних літературних джерел налічує 487 найменувань, з них 87 іноземною мовою. Повний обсяг дисертації 634 сторінки. Основний зміст викладено на 398 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У *вступі* обґрунтовано актуальність дослідження, проаналізовано стан наукової проблеми, визначено об'єкт, предмет, мету, методологічні основи та задачі дослідження, наведено методи дослідження, зазначено експериментальну базу, розкрито наукову новизну, теоретичне й практичне значення здобутих результатів, подано відомості про наукові публікації, апробацію та впровадження результатів дослідження, особистий внесок здобувача.

У *першому розділі* – «**Проблема губристичної мотивації суб'єкта діяльності та її детермінант**» – розглянуто психологічні підходи до дослідження губристичної мотивації суб'єкта діяльності, розкрито її зв'язки з когнітивними, регулятивними, емоційними та поведінковими особливостями особистості.

Показано, що розгляд проблеми губристичної мотивації суб'єкта діяльності виявляється найбільш доцільним через суб'єктний і, передусім, суб'єктно-діяльнісний та суб'єктно-функціональний підходи. Суб'єктний підхід у найбільш широкому плані відштовхується від поняття «суб'єкта діяльності», що розуміється

як причина, джерело духовного життя та причин буття, інтегруючий початок психологічних властивостей людини (Г. І. Челпанов); як певний етап розвитку людини, пов'язаний з формуванням психічних властивостей у процесі діяльності (Б. Г. Ананьєв); всеохоплююче, найбільш широке поняття людини, яке узагальнено розкриває нерозривну єдність всіх його якостей, що розвивається (А. В. Брушлинський); як здатність людини бути початком ініціювання, першопричиною своїх взаємодій зі світом, суспільством, створювати умови свого розвитку (Л. І. Анциферова), бути автором свого життя (Є. І. Ісаєв, В. І. Слободчиков); як вершина розвитку особистості (К. О. Абульханова О. Г. Асмолов, А. Л. Журавльов, Г. В. Залевський, В. В. Знаков, В. А. Петровський, З. І. Рябікіна та ін.). Людина в якості суб'єкта включається в конкретну діяльність і в різних видах діяльності розкриватимуться різні аспекти людини як суб'єкта (Д. О. Леонт'єв). Термін «суб'єкт діяльності» використовується для позначення інстанції, або сукупності властивостей і характеристик людини, що визначають здатності до навчальної (В. В. Давидов) та професійні (Б. Г. Ананьєв) діяльності. У межах суб'єктно-функціонального підходу (Б. Г. Ананьєв) структура суб'єкта діяльності розглядається в єдності власне суб'єктного (процесуального чи функціонального – діяльнісного, мотиваційного) та особистісного (ядерного, змістовного) компонентів.

Традиційно губристична мотивація визначається як прагнення до самоствердження, звеличення себе та підкріплення самоповаги, що реалізується двома шляхами – через досягнення досконалості чи / та переваги (Ю. Козелецький, С. М. Петрова, І. Пуфоль-Струзик, Р. І. Цветкова). Теоретичний аналіз психологічних корелят губристичної мотивації особистості, показаних у наших дослідженнях та наукових розвідках інших авторів, дозволяє констатувати високу значущість губристичних мотивів у розгляді таких особистісних властивостей, як нарцисизм (J. L. Tracy, J. T. Cheng, R. W. Robins, K. H. Trzesniewski), перфекціонізм та авторитарність (К. В. Бік), оптимізм (М. М. Кузнецова), почуття честі та гідності як моральні властивості (Г. М. Александрова) тощо.

Психологічною сутністю губристичної мотивації ми вбачаємо прагнення суб'єкта до самоствердження, що розуміється, як подолання почуття неповноцінності і зростаюче на його основі прагнення до переваги (А. Адлер); як потреба суспільного визнання, що виявляється у бажанні стати об'єктом захоплення з боку інших чи як потреба у захопленні собою, прагнення до марнославства, бездоганності та неподоланності (К. Хорні); як динамічні сили, що стимулюють розвиток особистості та пов'язані з рівнем домагань (К. Левін); як саморозкриття особистості, у результаті якого формується впевненість в собі, конструктивне ствердження свого Я в соціумі і в самому собі (К. Роджерс); як поєднання самоідентичності та спрямованості на здійснення Я через реалізацію потреби у самототожності, самоцінності, у протиставленні свого Я іншим, у визнанні, самореалізації, статусно-рольовому визнанні, у досягненні результатів діяльності, а також потреби у самовияву (І. І. Кузьмінков, Н. Ситнікова); як прагнення до отримання підтвердження про власну цінність, підтримання певного соціального статусу (А. Я. Анцупов); як специфічний вид діяльності по

ствердженню сутнісних сил в різних сферах життєдіяльності, пережитий як потреба зайняти певну позицію самоствердження для подальшої самореалізації особистості (Г.І. Корчагіна). Чисельність поглядів на самоствердження як процес та результат діяльності, або потребу чи здатність її суб'єкта, породжує у психологічній науці варіативність конструктивних та деструктивних форм цього феномену (А. Адлер, І. Євченко, Р. А. Зобов, І. А. Ільїн, В.М. Келасьєв, Є.П. Нікітін, Л.С. Перевозчикова, Н. Є. Харламенкова), які за змістом більш-менш відповідають губристичним мотивам досягнення досконалості та переваги.

Губристична мотивація як прагнення особистості до підтвердження власної самоцінності, самоповаги та підтримки самооцінки чинить вплив на Я-концепцію особистості та сама виявляється обумовлена її компонентами – самооцінкою та рівнем домагань, а також нарцисичними проявами Я. Розглядаючи Я-концепцію як динамічну сукупність уявлень індивіда про себе, до якої входять переконання та оцінки своїх якостей, а також суб'єктивне сприйняття зовнішніх факторів, що впливають на неї (Р. Бернс), та як сприйняття властивостей «Я», взаємовідносин «Я» з іншими людьми і з різними аспектами життя, а також цінностей, пов'язаних із цими сприйняттями (К. Роджерс), виявляється доцільним вивчення зв'язку її структурних компонентів з губристичною мотивацією суб'єкта діяльності.

Губристична мотивація проявляється у поведінці суб'єкта діяльності, що самостверджується, в його емоційних реакціях на ситуації життя, які сприяють чи стоять на заваді досягненню самоповаги – зокрема у ситуаціях успіху та невдачі у діяльності. Губристичні мотиви пов'язані з системою переконань, уявлень та вірувань стосовно процесу та результату самоствердження, своєї ролі в успішності діяльності, оволодінні майстерністю та досягненні переваги над іншими. Розгляд психологічної детермінації губристичної мотивації суб'єкта діяльності дозволяє операціоналізувати її феномен, виявити системні зв'язки губристичних мотивів з когнітивними, емоційними, регулятивними та поведінковими проявами особистості, що самостверджується. У низці психологічних досліджень мотивації діяльності (В.В. Гіжицький, Т.О. Гордєєва, Є.М. Осін, О.А. Сичов) імпліцитно простежується зв'язок губристичної мотивації з психічними процесами та властивостями, що визначають саморегуляцію суб'єкта, систему його когніцій, поведінкових та емоційних проявів.

У другому розділі – «Концептуальні і методологічні засади дослідження губристичної мотивації суб'єкта діяльності» – наведено концептуальні та методологічні засади дослідження губристичної мотивації суб'єкта діяльності; обґрунтовано методи та описано етапи емпіричного дослідження губристичної мотивації суб'єкта навчальної, навчально-професійної і трудової діяльності; подано поширену характеристику досліджуваних.

В основу створення концептуальної структурно-функціональної моделі суб'єкта діяльності покладено наступні положення:

Суб'єкт діяльності – це психологічний конструкт, що описує індивідуальність людини як систему функціональних характеристик, пов'язаних з діяльністю, що проявляється в інтегративності якостей, які обумовлюють активність людини та змістовні характеристики її Я-концепції.

Діяльність відзначається суб'єктно орієнтованими властивостями: трансгресивним характером, який передбачає здатність виходити за грані та межі, що забезпечується, передусім, губристичною мотивацією і дозволяє створювати матеріальні і духовні цінності, які сприяють історичному прогресу та саморозвитку її суб'єкта; продуктивним характером діяльності, що визначається використанням суб'єктом діяльності для створення нових способів задоволення потреб, вдосконалюючи умови власного життя; потребовим характером, тобто спроможністю суб'єкта, породжуючи нові способи задоволення потреб, розвивати та ускладнювати свою мотиваційно-потребову сферу, вдосконалюючи тим самим самого себе.

Розгляд губристичної мотивації суб'єкта доцільно здійснювати в контексті саме *провідної діяльності* – навчальної, навчально-професійної та трудової, – оскільки всередині неї виникають і розвиваються інші (нові) види діяльності, в ній формуються або перебудовуються психічні процеси людини, завдяки ній виникають основні психологічні зміни особистості на певному етапі онтогенезу (О.М. Леонтьєв).

Психологічна структура суб'єкта діяльності (рис. 1) представлена власне суб'єктним компонентом, що характеризується мотивацією провідної діяльності, Я-концепцією особистості, яка розглядається нами в аспекті функціонування в якості суб'єкта діяльності, та особистісним компонентом, представленим регулятивними, когнітивними, поведінковими та емоційними характеристиками особистості, релевантними в контексті реалізації провідної діяльності, а саме навчальної, навчально-професійної і трудової.

Я-концепція суб'єкта діяльності – результат пізнання та оцінки суб'єктом самого себе, тобто сукупність усіх його уявлень про себе, пов'язана з їх оцінкою та ставленням до себе. Відповідно до такого розуміння Я-концепції в її структурі виділяється когнітивна складова у вигляді Я-образу, а також самоствавлення та самооцінка як емоційно-ціннісна складова, що є результатом самопізнання та рефлексії суб'єкта, що відображає ставлення до різних аспектів та образів свого «Я» і проявляється в переживанні власної успішності, самоприйнятті, самоповазі. Зазначені характеристики Я-концепції виступають в якості надбудови особистості суб'єкта діяльності.

Результатом позитивного самоствавлення, диференційованості, цілостності та інтегративності Я-образу, високої і адекватної самооцінки виступає самоповага, яка є продуктом самоствердження і вектором реалізації губристичної мотивації суб'єкта діяльності. Самоствердження постає як проміжна ланка між Я-концепцією суб'єкта діяльності та процесом його здійснення, тобто, реалізуючись через потребу у самототожності, самоцінності, у протиставленні свого Я іншим, потреби у самореалізації, статусно-рольовому визнанні, у досягненні результатів діяльності та самовияву (І.І. Кузьмінков, Н. Ситнікова). Самоствердження, поряд із такими формами виявлення самосвідомості особистості як самосприйняття, самоповага, самоконтроль, виступає основним показником регуляції діяльності та особистісної активності (Л.М. Мітіна, В.І. Степанський). Оскільки самоствердження суб'єкта реалізується переважно у провідній діяльності, то губристичні мотиви як реалізація

прагнення до самоствердження виступає компонентом мотивації провідної діяльності. Саме таке розуміння самоствердження дає підстави розглядати губристичну мотивацію, що забезпечує самоствердження та досягнення самоповаги, як чинник становлення та розвитку Я-концепції суб'єкта діяльності.

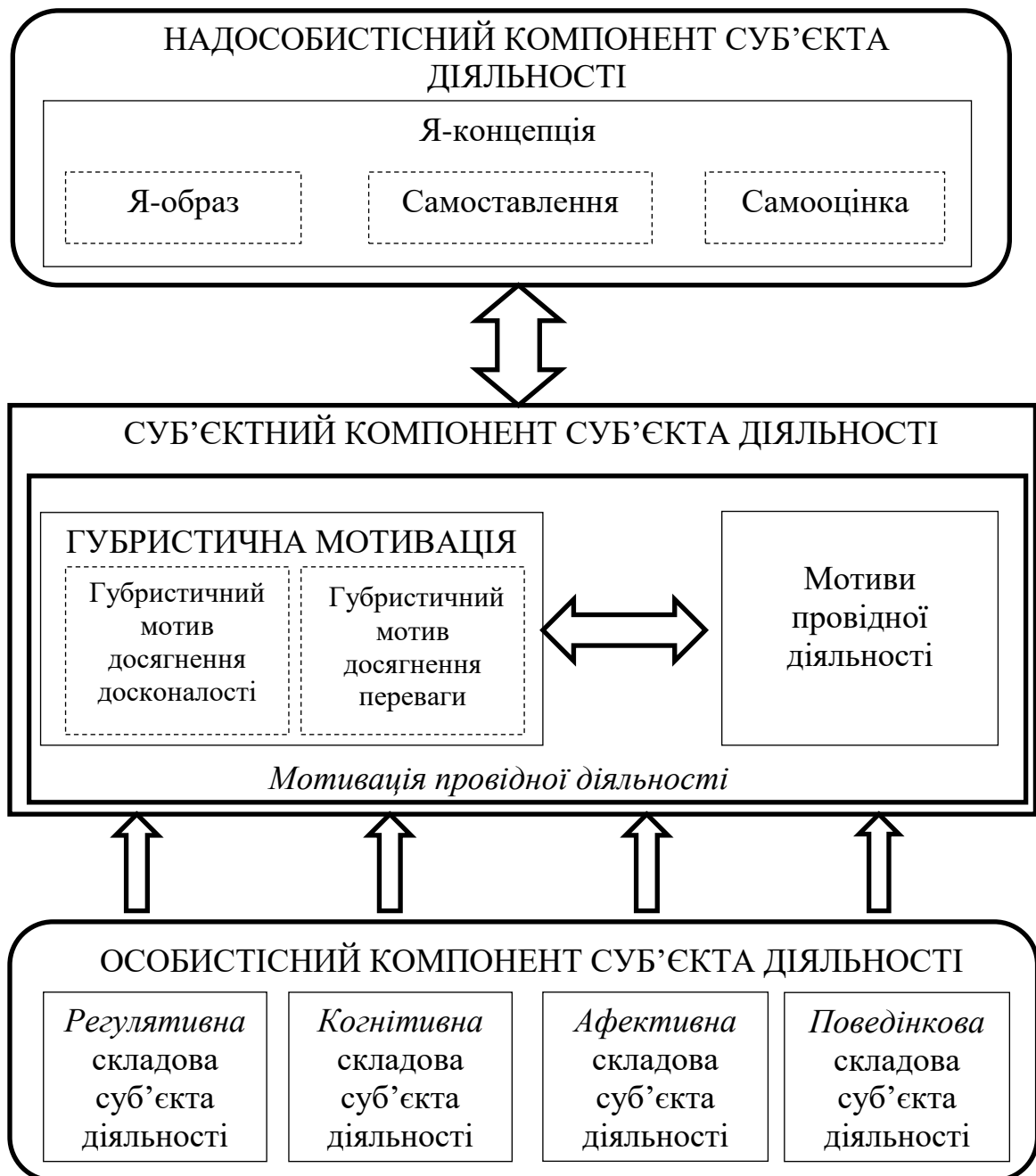

Рис. 1. Губристична мотивація у структурно-функціональній моделі суб'єкта діяльності.

Губристична мотивація – це мотивація, яка супроводжує і забезпечує процес самоствердження, спрямований на досягнення самоповаги і включає мотив досягнення досконалості та мотив досягнення переваги. *Губристичний мотив досягнення досконалості* – це прагнення до самоствердження через вдосконалення результатів своїх досягнень, орієнтацію на саморозвиток, здатність розширення

сфери своєї самореалізації, оволодіння майстерністю у діяльності. *Губристичний мотив досягнення переваги* – це прагнення до самоствердження через досягнення першості чи авторитету серед інших завдяки міжособистісному суперництву, обумовлене результатами соціального порівняння і залежністю від зовнішніх оцінок. Губристична мотивація як прагнення до самоствердження, спрямоване на досягнення самоповаги, представлене мотивом досягнення досконалості та мотивом досягнення переваги, поряд з мотивами провідної діяльності, входить до структури мотивації провідної діяльності суб'єкта.

Поряд із власне суб'єктивним компонентом структурно-функціональної організації суб'єкта виділено його регулятивні, когнітивні, афективні та поведінкові особистісні характеристики, що можуть обумовлювати становлення губристичної мотивації суб'єкта і складають особистісний компонент суб'єкта діяльності.

Аналіз психологічних досліджень, присвячених регуляторним особливостям особистості та суб'єкта діяльності, дозволив визначити *регулятивну складову* особистісного компоненту суб'єкта діяльності як комплекс психологічних характеристик, які включають, передусім, рівень домагань та саморегуляцію діяльності, що обумовлюють губристичну специфіку самоствердження суб'єкта діяльності.

За результатами теоретичного аналізу мотиваційних концепцій, виконаних у межах когнітивного підходу (А. Бандура, Т.О. Гордєєва, К. Двек, М. Селігман та ін.) було визначено *когнітивну складову* особистісного компоненту суб'єкта діяльності як комплексу психологічних характеристик, які включають систему когніцій (уявлень, переконань та вірувань) про здатність власних інтелектуальних здібностей до розвитку, уявлення про свої здібності засвоїти або виконати певну діяльність, про власну здатність контролювати діяльність та уявлення про причини власних успіхів та невдач. Зміст когнітивної складової суб'єкта діяльності визначає губристичну специфіку його самоствердження.

За результатами теоретичного аналізу поведінкових проявів прагнення до досконалості та переваги у межах досліджень перфекціонізму (Н.Г. Гаранян, А. А. Золотарьова, Дж. Флетт, Г. Хьюїтт та ін.) та заздрості (А.В. Васильченко, Є.П. Ільїн, К. Муздибаєв, Ю.М. Орлов та ін.) до змісту *поведінкової складової* особистісного компоненту суб'єкта діяльності, що релевантна актуалізації губристичної мотивації, доцільно віднести заздрість як тип поведінки, в основі якого лежить недосягнуте прагнення бути кращим, перфекціоністичні репрезентації як прагнення демонструвати у поведінці та спілкуванні власну недосконалість та приховувати недоліки.

Відповідно до ситуаційного підходу до мотивації (М.А. Кузнєцов, Х. Хекхаузен) *афективна складова* особистісного компоненту суб'єкта діяльності представлена функціональними системами психоемоційних станів, що виникають у ситуаціях успіху та невдачі. На відміну від сталих емоційних властивостей особистості, більш динамічні емоції та психоемоційні стани інтенсивніше проявляються у ситуаціях успіху та невдачі, що виступають результатом губристичного прагнення до самоствердження суб'єкта діяльності. Емоції, не

будучи мотивами, являють собою важливий компонент мотиваційних систем (В. К. Вілюнас, Р. Френкін, В. Л. Шадріков), перебіг психоемоційних станів внутрішньо пов'язаний з процесом формування та актуалізації мотивів діяльності (В. К. Вілюнас, О. К. Дусавицький, К. Ізард), позначаються на мотивації досягнення (О. М. Білецький, А. М. Губіна, А. В. Колчигіна, М. А. Кузнецов, О. І. Кузнецов, О. Ф. Рибалко, Є. Л. Скворчевська, Н. В. Старинська, М. В. Сурякова, В. Є. Турянська та ін.). Ситуації успіху та невдачі у діяльності актуалізують специфічні функціональні системи психоемоційних станів, які, в свою чергу, виступають афективною складовою особистісного компоненту суб'єкта діяльності та детермінують розвиток його губристичної мотивації.

Уточнення згаданих вище компонентів дозволило визначити групи складових суб'єкта діяльності, для вивчення яких було застосовано комплекс психодіагностичних методик.

Дослідження *губристичної мотивації суб'єкта діяльності* здійснювалось за допомогою авторської методики психодіагностики губристичної мотивації, розробленої у межах реалізації попередніх досліджень (2011 р.) для вивчення суб'єкта навчальної діяльності в основній школі, суб'єкта навчально-професійної та суб'єкта трудової діяльності, а також авторської проєктивної методики «Казкове царство», створеної для оцінки співвідношення губристичних мотивів у дітей 6-10 років.

З метою дослідження *мотивації провідної діяльності молодших школярів* було використано методику оцінки рівня мотивації навчання у школі учнів початкових класів Н.Г. Лусканової, опитувальник «Вивчення мотивації навчання у молодших школярів» М.Р. Гінзбурга, оригінальну авторську методику діагностики екстеріоризації-інтеріоризації успіху у молодшому шкільному віці, адаптований нами опитувальник академічної саморегуляції Р. М. Райана, Д. Р. Коннелла для молодших школярів (альфа Кронбаха для шкали із 12 запитань склала 0,773, чотири фактори, утворені пунктами опитувальника пояснюють 63% дисперсії, тест-ретестова надійність є високою – $r=0,852$). Вивчення мотивації провідної діяльності учнів основної школи здійснювалось із застосуванням методики діагностики структури навчальної мотивації школяра М. В. Матюхіної, методики психодіагностики академічної саморегуляції учнів основної школи О. О. Щербакової, методики діагностики мотивації досягнення успіху С. А. Пакуліної.

Для характеристики *Я-концепції суб'єкта навчальної діяльності* було застосовано методику «Який Я?», спрямовану на вивчення самооцінки молодших школярів, а також кольоровий тест ставлень О.М. Еткінда, методику «Хто я?» (М. Кун, Т. Макпартленд) та авторську методику дослідження «Нарцисичного Я», спрямовану на вивчення міри усвідомлення нарцисичних проявів особистості (альфа Кронбаха для кінцевої версії опитувальника з 48 пунктів становить 0,961, тест-ретестова надійність є високою для шкал і становить коефіцієнти r від 0,665 до 0,861), яка містить такі шкали: «Я-нікчемне», «Я-грандіозне», «Прагнення до ідеального Self-об'єкту», «Я-демонстративне», «Нарцисична агресія», «Поглиненість у фантазії», «Очікування особливого ставлення» та «Я-заздрісне».

Для виявлення *регулятивних предикторів губристичних мотивів суб'єкта навчальної діяльності* для молодших школярів було застосовано методику експериментальну методику «Лабіринти» М. С. Курека в модифікації Ф. Хоппе-М. Юкнат, а для учнів основної школи – методику діагностики рівня домагань Ф. Хоппе, методику психодіагностики цілей досягнення у навчальній діяльності учнів основної школи Т.О. Гордеєвої, в адаптації О.О. Щербакової та методику «Стиль саморегуляції навчальної діяльності – ССУД-М-2011» В.І. Моросанової.

Для виявлення *когнітивних предикторів губристичних мотивів суб'єкта навчальної діяльності* для молодших школярів було застосовано авторську шкалу діагностики імпліцитних теорій інтелекту, академічного контролю та самоефективності молодших школярів, адаптовану методику діагностики типу атрибутів успіхів та невдач для учнів початкової школи В.А. Кривої, а для учнів основної школи – шкалу академічного контролю Р. Перрі, в адаптації Т.О. Гордеєвої), шкалу академічної самоефективності Ф. Паджереса, в адаптації Т.О. Гордеєвої, шкалу діагностики імпліцитних теорій здібностей К. Двек, в адаптації Т.О. Гордеєвої, опитувальник СТОУН-П для дослідження атрибутивного стилю школярів Т.О. Гордеєвої, Є.М. Осіна та В.Ю. Шевяхової.

Для вивчення *поведінкових предикторів губристичних мотивів суб'єкта навчальної діяльності* для молодших школярів було застосовано адаптовану шкалу наполегливості і самодисципліни Т. Літл, Б. Ваннер та авторську методику діагностики планомірності діяльності для учнів початкової школи, а також методику діагностики типу самоствердження підлітків О.О. Кіреєвої та Т.Д. Дубовицької, шкала перфекціоністичної самопрезентації П.Хьюїтта в адаптації А.А. Золотарьової та методику діагностики видів заздрості М.А. Кузнєцова.

Авторська модифікація скороченого списку емоцій для учнів початкової та основної школи склала 14 та, відповідно, 45 психоемоційних станів позитивної та негативної валентності і була застосована для оцінки власних станів у ситуації успіху у навчальній та змагальній діяльності школярів. Подальший аналіз результатів впровадження списку емоцій дав можливість визначити низку *емоційних предикторів губристичної мотивації суб'єкта навчальної діяльності*.

Експериментальну вибірку дослідження суб'єкта навчальної діяльності склали 322 учня 2-х– 4-х класів та 431 учень 7-х – 11-х класів КЗ "Харківська гімназія №169 Харківської міської ради Харківської області" та Харківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 140 Харківської міської ради Харківської області. Повну тестову батарею пройшли 159 хлопчиків і 163 дівчат молодшого шкільного віку (6 до 10 років), а також 213 хлопчиків і 218 дівчат у віці від 13 до 17 років.

З метою дослідження *мотивації провідної діяльності студентів* було використано методику вивчення мотивів навчальної діяльності студентів А. О. Реана, В. О. Якуніна, методику діагностики мотивів навчання у вищій школі Н.Ц. Бадмаєвої, шкалу академічної мотивації Т.О. Гордеєвої, О.А. Сичова, Є.М. Осіна, опитувальник «Академічна саморегуляція» Р. М. Райана,

Д. Р. Коннелла, адаптований М. В. Яцюк, методику діагностики мотивації досягнення успіху С.А. Пакуліної.

Для характеристики *Я-концепції суб'єкта навчально-професійної діяльності* було застосовано методику дослідження самоствавлення В. В. Століна і С. Р. Панталеєва, авторську методику діагностики «Нарцисичного Я» і методику дослідження самооцінки Дембо-Рубінштейн в модифікації А. М. Прихожан.

Для виявлення *регулятивних предикторів губристичних мотивів суб'єкта навчально-професійної діяльності* застосовано опитувальник «Стиль саморегуляції студентів – ССС-2011» В.І. Моросанової, методику діагностики рівня домагань Ф. Хоппе, шкалу цілеспрямованості Ч. Снайдера, в адаптації Є.М. Осіна.

Для виявлення *когнітивних предикторів губристичних мотивів суб'єкта навчально-професійної діяльності* застосовано шкалу самоефективності Р. Шварцера і М. Єрусалема в адаптації В. Ромека, шкалу академічного контролю Р. Перрі, в адаптації Т.О. Гордеєвої, шкалу академічної самоефективності Ф. Паджереса, в адаптації Т.О. Гордеєвої, методику діагностики імпліцитних теорій інтелекту й особистості К. Двек, адаптовану Т.В. Корніловою, опитувальник СТОУН-К Т.О. Гордеєвої, Є.М. Осіна та В.Ю. Шевяхової.

Для вивчення *поведінкових предикторів губристичних мотивів суб'єкта навчально-професійної діяльності* використано методику діагностики типу самостввердження підлітків О.О. Кіреєвої та Т.Д. Дубовицької, шкалу перфекціоністичної самопрезентації П.Хьюїтта, в адаптації А.А. Золотарьової, методику вивчення заздрісності особистості Т. Бескової, а для вивчення емоційних пре дикторів – повний список з 80 емоцій М.А. Кузнецова для вивчення психоемоційних станів студентів у ситуації успіху та невдачі у провідній та змагальній діяльності.

Експериментальну вибірку дослідження суб'єкта навчально-професійної діяльності склали студенти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, Національного технічного університету «ХПІ», Української інженерно-педагогічної академії, Харківської державної академії культури. Повну тестову батарею пройшли 703 студента, з них – 469 дівчат і 234 юнаків у віці від 16 до 25 років.

З метою дослідження *мотивації суб'єкта трудової діяльності* було використано опитувальник мотивації професійної діяльності Т.М. Францевої, методику діагностики кар'єрних орієнтацій Е. Шейна, методику діагностики кар'єрної мотивації А. Ное, Д. Баххубер в адаптації Є. Могильовкіна, методику діагностики мотивації досягнення успіху С.А. Пакуліної, авторську методику діагностики саморегуляції трудової діяльності (значення альфа Кронбаха для 28 пунктів склало 0,714, тест-ретестова надійність $r = 0,673$).

Для характеристики *Я-концепції суб'єкта трудової діяльності* було застосовано методику дослідження самоствавлення В. В. Століна і С. Р. Панталеєва, авторську методику діагностики «Нарцисичного Я» і методику дослідження самооцінки Дембо-Рубінштейн в модифікації А. М. Прихожан.

Для виявлення *регулятивних предикторів губристичних мотивів суб'єкта трудової діяльності* застосовано опитувальник «Стиль саморегуляції особистості –

ССП-98» В.І. Моросанової, методику діагностики рівня домагань Ф. Хоппе, шкалу цілеспрямованості Ч. Снайдера, в адаптації Є.М. Осіна.

Для виявлення *когнітивних предикторів губристичних мотивів суб'єкта трудової діяльності* застосовано шкалу самоефективності Р. Шварцера і М. Єрусалема в адаптації В. Ромека, методику діагностики імпліцитних теорій інтелекту й особистості К. Двек, адаптовану Т.В. Корніловою, опитувальник СТОУН-К Т.О. Гордєєвої, Є.М. Осіна та В.Ю. Шевяхової.

Для вивчення *поведінкових предикторів губристичних мотивів суб'єкта трудової діяльності* використано опитувальник стратегій самоствердження Є. П. Нікітіна та Н. Є. Харламенкової, шкалу перфекціоністичної самопрезентації П. Хьюїтта, в адаптації А. А. Золотарьової, методику вивчення заздрісності особистості Т. Бескової, а для вивчення емоційних предикторів – повний список з 80 емоцій М. А. Кузнецова для вивчення психоемоційних станів суб'єкта трудової діяльності у ситуації успіху та невдачі у кар'єрному просуванні.

Експериментальну вибірку дослідження суб'єкта трудової діяльності склали 603 респондентів (421 жінка та 182 чоловіка), віком від 18 до 62 років, працевлаштовані і зайняті трудовою діяльністю: 304 слухачі Інституту післядипломної освіти, що навчаються за спеціальностями «Психологія» та «Англійська мова і література», «Менеджмент», 279 студенти заочної форми навчання спеціальності Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, 20 учителів КЗ «Харківська гімназія № 169».

В організованому нами емпіричному дослідженні перевірялися такі припущення:

1. Губристична мотивація як прагнення до самоствердження суб'єкта діяльності шляхом досягнення переваги над іншими чи самовдосконаленням вмінь та навичок пов'язана з мотивами провідної діяльності. Губристична мотивація позитивно позначається на академічній успішності суб'єкта навчальної та навчально-професійної діяльності.

2. Губристична мотивація суб'єкта діяльності характеризується типологічними особливостями в залежності від домінування однієї чи обидвох мотиваційних диспозицій – губристичного прагнення до переваги та до досконалості – їх співвідношення, конфігурації та рівня розвитку. Специфіка провідної діяльності детермінує особливості губристичної мотивації її суб'єкта.

3. Мотивація провідної діяльності має свою специфіку в залежності від губристичної мотивації, причому зростання ролі прагнення до досконалості має позитивно позначитись на пізнавальному інтересі до провідної діяльності суб'єкта.

4. Губристична мотивація позначається на Я-концепції суб'єкта діяльності - самооцінці, самоставленні, Я-образі.

5. Когнітивними предикторами губристичної мотивації суб'єкта діяльності є система уявлень про власні здібності до провідної діяльності, свою роль в її успішному здійсненні, а також уявлення про причини власних успіхів та невдач.

6. Поведінковими предикторами губристичної мотивації суб'єкта діяльності виступає низка його психологічних особливостей, обумовлених досвідом діяльності.

7. Емоції, які актуалізуються в процесі провідної і змагальної діяльності суб'єкта, утворюють функціональні системи станів, які можуть сприяти, або перешкоджати її успішному здійсненню. Функціональні системи психоемоційних станів в умовах навчальної та змагальної діяльності обумовлені ситуацією успіху чи невдачі та виступають предикторами губристичної мотивації суб'єкта діяльності.

У третьому розділі – «Губристична мотивація суб'єкта навчальної діяльності та її психологічні предиктори» – розкрито зв'язок губристичних мотивів учнів початкової та основної школи з мотивами навчальної діяльності, показано низку регулятивних, когнітивних, поведінкових та афективних предикторів становлення губристичних мотивів досягнення переваги та досконалості суб'єкта навчальної діяльності.

Вивчення типологічних особливостей губристичної мотивації суб'єкта навчальної діяльності у початковій школі показало, що молодші школярі за типами губристичної мотивації поділяються на групи з домінуванням прагнення до досконалості (28% вибірки), домінуванням прагнення до переваги (24%), а також з помірним (41%) та низьким (7%) рівнем губристичної мотивації. Домінування як губристичного мотиву досягнення досконалості, так і мотиву досягнення переваги пов'язане з більшою академічною успішністю молодших школярів ($\chi^2_{\text{Емп}} = 42,332$, $p < 0,01$).

Виявлено, що мотивація провідної діяльності у початковій школі має специфіку в залежності від провідного типу губристичної мотивації: найвищий рівень мотивації навчання у школі спостерігається у молодших школярів з домінуванням прагнення до досконалості, а найнижчий – у досліджуваних з низьким рівнем мотивації навчання. Домінування прагнення до досконалості у молодших школярів характеризується перевагою внутрішніх мотивів навчання та інтеріоризованої мотивації досягнення успіху, а домінування прагнення до переваги – перевагою соціальних мотивів навчання. Орієнтація на отримання нагород та уникнення покарань за погане навчання, актуалізація почуття сорому у результаті невідповідності власних досягнень і зусиль нормам та стандартам навчання у школі відповідають низькому рівню губристичної мотивації суб'єкта навчальної діяльності у початковій школі.

Дослідження особливостей Я-концепції суб'єкта навчальної діяльності у початковій школі показало, що молодші школярі з домінуванням прагнення до переваги характеризуються найвищими показниками самооцінки, а з низьким рівнем губристичної мотивації – найнижчими.

Серед регулятивних особливостей губристичної мотивації суб'єкта навчальної діяльності у початковій школі було визначено відповідність між типом губристичної мотивації та рівнем домагань. Домінування прагнення до досконалості суб'єкта навчальної діяльності у початковій школі передбачає адекватний рівень домагань, а домінування прагнення до переваги – завищений та занижений рівень домагань. Домінування прагнення до досконалості в учнів основної школи пов'язане з адекватним рівнем домагань, а низький рівень губристичної мотивації – з заниженим.

Суб'єкт навчальної діяльності у початковій школі характеризується відмінностями в уявленнях про власні зусилля у навчальній діяльності та про міру власного контролю за академічними успіхами, можливості власного інтелектуального розвитку в залежності від губристичної мотивації. Імплицитні теорії нарощуваного інтелекту та високий академічний самоконтроль та самоефективність більшою мірою властиві школярам з домінуванням прагнення до досконалості. Домінування прагнення до досконалості в учнів основної школи більшою мірою пов'язане з академічною самоефективністю, а домінування прагнення до переваги відповідає за розвиток уявлень про здатність контролювати академічні досягнення. Молодшим школярам з домінуванням прагнення до досконалості властива стабільність у поясненні успіхів внутрішніми причинами та нестабільність в поясненні невдач як внутрішньо чи зовнішньо обумовлених, а учням з домінуванням прагнення до переваги – стабільна інтернальність у поясненні успіхів та стабільна екстернальність у поясненні невдач. Низький рівень губристичної мотивації молодших школярів пов'язаний з песимістичним атрибутивним стилем.

Вищий рівень розвитку губристичної мотивації у суб'єкта навчальної діяльності у початковій школі позитивно пов'язаний зі здатністю до планованості у діяльності та наполегливості у виконанні навчальних завдань.

Домінування прагнення до переваги чи досконалості актуалізує у молодших школярів сукупність психоемоційних станів, які сприяють досягненню мети навчальної діяльності, як у ситуаціях успіху, так і невдачі у навчанні. Найбільш вираженими є переживання у ситуації невдачі та успіху в ігровій діяльності в учнів початкової школи з домінуванням прагнення до переваги.

Аналіз предикторів розподілу молодших школярів за типами губристичної мотивації показав, що перевага того чи іншого з двох губристичних мотивів залежить від оптимізму у ситуації успіху як характеристики атрибутивного стилю, що відображає уявлення про міру власного контролю успіхів, стабільність причин їх виникнення, здатності до планування діяльності як міри довільності самоконтролю та регуляції поведінки, психоемоційних станів у ситуації перемоги та програшу у конкурсі, зокрема почуття гордості, наполегливості як вольової якості, що забезпечує успішну реалізацію навчальної діяльності молодших школярів, психоемоційних станів у ситуації похвали учителя, академічного контролю як віри у те, що власні навчальні досягнення підлягають самоконтролю, рівня домагань як міри складності поставлених до себе завдань молодшого школяра. Для кожної з чотирьох груп молодших школярів були обчислені класифікаційні рівняння, які можна використовувати в практичній роботі для прогнозування типу губристичної мотивації суб'єкта навчальної діяльності. Рівняння містять коефіцієнти при змінних лінійних функцій та вільні члени. Вони мають такий вигляд:

«Помірний рівень губристичної мотивації» = 0,155 «Позитивні емоційні стани у ситуації похвали учителя» + 0,050 «Негативні емоційні стани у ситуації похвали учителя» + 0,679 «Гордість у ситуації програшу» + 1,031 «Злість і заздрість у ситуації перемоги у конкурсі» + 0,500 «Гордість у ситуації перемоги у

конкурсі» - 0,414 «Спокій і у ситуації перемоги у конкурсі» - 0,521 «Захват у ситуації перемоги у конкурсі» + 0,741 Рівень домагань + 1,419 Академічний самоконтроль + 1,432 Наполегливість + 0,397 Оптимізм у ситуації успіху + 1,588 Планування – 18,902.

«Домінування прагнення до досконалості» = 0,356 «Позитивні емоційні стани у ситуації похвали учителя» + 0,245 «Негативні емоційні стани у ситуації похвали учителя» + 1,049 «Гордість у ситуації програшу» - 1,603 «Злість і заздрість у ситуації перемоги у конкурсі» - 1,083 «Гордість у ситуації перемоги у конкурсі» - 0,787 «Спокій і у ситуації перемоги у конкурсі» - 0,377 «Захват у ситуації перемоги у конкурсі» + 0,849 Рівень домагань + 2,433 Академічний самоконтроль + 1,753 Наполегливість + 1,516 Оптимізм у ситуації успіху + 2,248 Планування – 36,489.

«Домінування прагнення до переваги» = 0,153 «Позитивні емоційні стани у ситуації похвали учителя» - 0,295 «Негативні емоційні стани у ситуації похвали учителя» + 1,012 «Гордість у ситуації програшу» + 1,053 «Злість і заздрість у ситуації перемоги у конкурсі» + 0,425 «Гордість у ситуації перемоги у конкурсі» - 0,275 «Спокій і у ситуації перемоги у конкурсі» + 0,015 «Захват у ситуації перемоги у конкурсі» + 0,747 Рівень домагань + 1,349 Академічний самоконтроль + 2,013 Наполегливість + 1,708 Оптимізм у ситуації успіху + 0,988 Планування – 29,784.

«Низький рівень губристичної мотивації» = -0,750 «Позитивні емоційні стани у ситуації похвали учителя» + 1,038 «Негативні емоційні стани у ситуації похвали учителя» - 0,134 «Гордість у ситуації програшу» - 0,060 «Злість і заздрість у ситуації перемоги у конкурсі» - 1,316 «Гордість у ситуації перемоги у конкурсі» + 0,476 «Спокій і у ситуації перемоги у конкурсі» + 0,658 «Захват у ситуації перемоги у конкурсі» + 0,402 Рівень домагань + 0,968 Академічний самоконтроль + 1,466 Наполегливість – 0,292 Оптимізм у ситуації успіху + 1,138 Планування – 18,185.

Дослідження типологічних особливостей губристичної мотивації суб'єкта навчальної діяльності в основній школі через кластеризацію показників прагнення до досконалості та переваги дозволило визначити чотири кластерні профілі, подані на рис. 2.

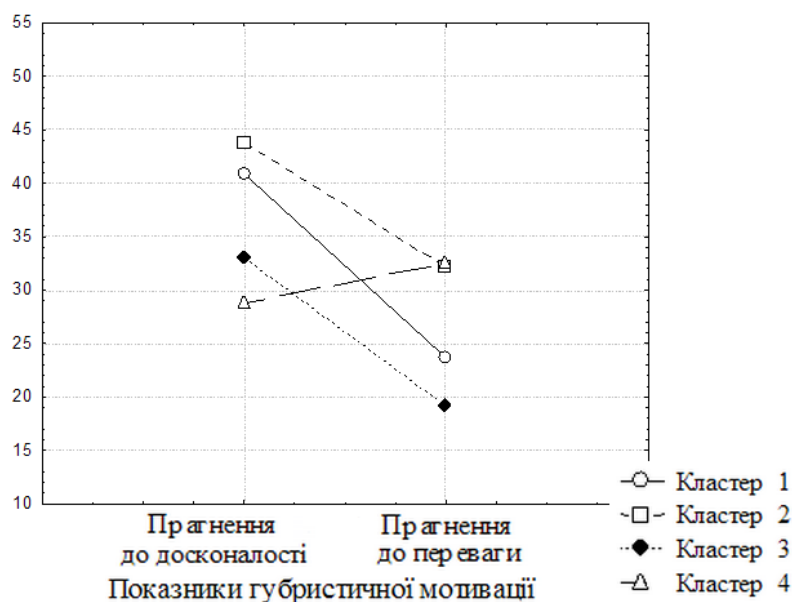

Рис. 2. Кластерні профілі губристичної мотивації учнів основної школи.

Відповідно до отриманих кластерних профілів було визначено чотири групи досліджуваних: група 1 – «Домінування прагнення до досконалості» (38,2% вибірки); група 2 – «Високий рівень губристичної мотивації» (25,9% вибірки); група 3 – «Низький рівень губристичної мотивації» (18% вибірки); група 4 – «Домінування прагнення до переваги» (16,9% вибірки).

Виявлено, що загалом в учнів основної школи з високою академічною успішністю показники губристичної мотивації, а саме прагнення до досконалості ($t=3,53$, $p<0,001$) та до переваги ($t=2,68$, $p<0,01$) є вищими.

Доведено позитивну роль губристичної мотивації суб'єкта навчальної діяльності в основній школі у його мотивації провідної діяльності. У школярів з високим рівнем губристичної мотивації показники внутрішньої академічної саморегуляції ($t_{2-1}=3,17$, $p<0,01$, $t_{2-1}=8,44$, $p<0,0001$, $t_{2-4}=2,96$, $p<0,01$), пізнавальної мотивації ($t_{2-3}=12,70$, $t_{2-4}=8,87$, $p<0,0001$) та мотивації саморозвитку ($t_{2-3}=10,55$, $t_{2-4}=8,94$, $p<0,0001$) і досягнення ($t_{2-1}=7,63$, $t_{2-3}=22,73$, $t_{2-4}=13,26$, $p<0,0001$) виявились найвищими.

Губристична мотивація школярів позначається на їх Я-концепції. Школярі з домінуванням прагнення до досконалості здебільшого представлені середнім та високим рівнем самооцінки ($\chi^2_{\text{Емп}} = 29,236$, $p<0,01$), а з високим рівнем губристичної мотивації – переважно високим рівнем самооцінки ($\chi^2_{\text{Емп}} = 27,096$, $p<0,01$). Учні основної школи з домінуванням прагнення до досконалості та з високим рівнем губристичної мотивації характеризуються високими показниками діяльнісного, рефлексивного та позитивного та демонстративного Я, а з домінуванням прагнення до переваги – найвищими серед учнів основної школи показниками «Я-грандіозного» ($t_{4-1}=7,30$, $t_{4-2}=3,71$, $t_{4-3}=9,12$, $p<0,0001$), «Я-нікчемного» ($t_{4-1}=5,30$, $t_{4-2}=5,25$, $p<0,0001$, $t_{4-3}=2,90$, $p<0,01$), прагнення до ідеалізації Self-об'єкта ($t_{4-2}=3,07$, $p<0,0001$, $t_{4-3}=3,60$, $p<0,001$) та поглиненості у фантазії ($t_{4-1}=9,51$, $t_{4-2}=4,15$, $t_{4-3}=9,78$, $p<0,0001$).

Виявлено низку регулятивних особливостей губристичної мотивації суб'єкта навчальної діяльності у початковій школі. Учні основної школи з домінуванням прагнення до переваги обирають як складні, так і надто легкі цілі ($\chi^2_{\text{Емп}} = 7,08$, $p>0,05$), на відміну від учнів з домінуванням прагнення до досконалості ($\chi^2_{\text{Емп}} = 56,212$, $p<0,01$) та з високим рівнем губристичної мотивації ($\chi^2_{\text{Емп}} = 56,310$, $p<0,01$), які характеризуються переважно адекватним рівнем домагань. Високий рівень губристичної мотивації суб'єкта навчальної діяльності в основній школі характеризується найвищими показниками цілей переваги над однокласниками ($t_{2-1}=5,74$, $t_{2-3}=10,84$, $p<0,0001$), цілей уникнення невдачі ($t_{2-1}=4,38$, $p<0,0001$, $t_{2-3}=2,88$, $p<0,01$, $t_{2-3}=2,36$, $p<0,05$) та загального показника саморегуляції ($t_{2-1}=7,14$, $t_{2-3}=20,24$ і $t_{2-4}=12,83$, $p<0,0001$). Досліджувані школярі з домінуванням прагнення до досконалості відрізняються високими показниками цілей вдосконалення навчання, а з домінуванням прагнення до переваги – цілями переваги над однокласниками. Серед регулятивних предикторів розвитку прагнення до досконалості у школярів найбільш впливовим виявилось моделювання ($\beta = 0,39$; $t = 6,66$; $p < 0,00001$), гнучкість ($\beta = 0,22$; $t = 5,13$; $p < 0,00001$) та оцінка результатів ($\beta = 0,25$; $t = 3,24$; $p < 0,00001$) у саморегуляції навчання, а також цілі досягнення досконалості у

навчанні ($\beta = 0,26$; $t = 5,81$; $p < 0,00001$) і цілі досягнення переваги над однокласниками ($\beta = -0,13$; $t = -2,83$; $p < 0,00001$). До регулятивних предикторів прагнення до переваги учнів основної школи відносяться цілі переваги над однокласниками ($\beta = 0,49$; $t = 9,45$; $p < 0,00001$), планування як характеристика саморегуляції навчання ($\beta = 0,23$; $t = 2,05$; $p < 0,05$) і цілі досягнення досконалості у навчанні ($\beta = -0,11$; $t = -2,18$; $p < 0,05$).

Визначено когнітивні особливості губристичної мотивації суб'єкта навчальної діяльності в основній школі. Найвищі показники академічної самоефективності ($t_{1-2}=2,20$, $p < 0,05$, $t_{1-3}=15,67$ і $t_{1-4}=10,09$, $p < 0,0001$) та імпліцитних теорій нарощуваного інтелекту ($t_{1-3}=6,25$ і $t_{1-4}=5,45$, $p < 0,0001$) властиві досліджуванім з домінуванням прагнення до досконалості. Учні основної школи з високим рівнем губристичної мотивації характеризуються найвищими показниками оптимізму у ситуації успіху ($t_{2-3}=32,13$, $t_{2-4}=24,37$, $p < 0,0001$), невдачі ($t_{2-1}=7,80$, $t_{2-3}=36,13$, $t_{2-4}=12,39$, $p < 0,0001$) та сфері досягнень ($t_{2-3}=34,60$, $t_{2-4}=23,99$, $p < 0,0001$). Когнітивними предикторами прагнення до досконалості у школярів є академічна самоефективність ($\beta = 0,48$; $t = 11,88$; $p < 0,00001$), оптимізм ($\beta = 0,35$; $t = 8,15$; $p < 0,00001$), академічний самоконтроль ($\beta = 0,14$; $t = 3,6$; $p < 0,001$), імпліцитні теорії заданого інтелекту ($\beta = -0,10$; $t = -2,8$; $p < 0,01$). Внесок когнітивних предикторів у розвитку прагнення до переваги є також значущим за показниками академічного самоконтролю ($\beta = 0,38$; $t = 7,99$; $p < 0,00001$) та оптимізму ($\beta = 0,20$; $t = 3,7$; $p < 0,001$).

Губристична мотивації суб'єкта навчальної діяльності в основній школі позначається на таких поведінкових проявах школярів. Учні основної школи з домінуванням прагнення до досконалості характеризуються переважно конструктивними стратегіями самоствердження, з низьким рівнем губристичної мотивації – деструктивними стратегіями самоствердження ($t_{3-1}=15,19$, $t_{3-2}=26,09$ і $t_{3-4}=6,47$, $p < 0,0001$), з домінуванням прагнення до переваги – низьким рівнем відмови від самоствердження ($t_{4-1}=-8,02$, $p < 0,0001$, $t_{4-2}=-2,30$, $p < 0,05$ і $t_{4-3}=-12,85$, $p < 0,0001$). Школярі з домінуванням прагнення до досконалості ($t_{1-3}=8,89$, $t_{1-4}=7,07$, $p < 0,0001$) та з високим рівнем губристичної мотивації ($t_{2-1}=11,53$, $t_{2-3}=12,19$, $t_{2-4}=11,53$, $p < 0,0001$) мають найвищі показники наполегливості та самодисципліни. Учні основної школи з високим рівнем губристичної мотивації у більшій мірі схильні демонструвати іншим власну досконалість ($t_{2-1}=5,02$, $t_{2-3}=8,41$, $p < 0,0001$), уникати поведінкових ($t_{2-1}=3,98$, $t_{2-3}=11,45$, $p < 0,0001$) а вербальних проявів недосконалості ($t_{2-1}=7,59$, $t_{2-3}=16,75$, $p < 0,0001$, $t_{2-4}=2,63$, $p < 0,01$), заздрити багатству ($t_{2-1}=2,14$, $p < 0,05$ і $t_{2-3}=2,90$, $p < 0,01$) та незалежності ($t_{2-1}=8,40$ і $t_{2-3}=8,14$, $p < 0,0001$) інших людей, а учні з домінуванням прагнення до переваги характеризуються найвищими показниками демонстрації досконалості ($t_{4-1}=5,28$, $t_{4-3}=8,39$, $p < 0,0001$), заздрості до матеріальних придбань інших ($t_{4-3}=8,14$, $p < 0,0001$), до незалежності ($t_{4-1}=6,62$, $t_{4-3}=6,80$, $p < 0,0001$), популярності та статусу ($t_{4-1}=15,43$, $t_{4-2}=4,47$, $t_{4-3}=21,99$, $p < 0,0001$), а також здібностей ($t_{4-1}=2,03$, $p < 0,05$, і $t_{4-2}=3,01$, $p < 0,01$) та краси ($t_{4-1}=3,16$, $p < 0,001$, і $t_{4-2}=2,68$, $t_{4-3}=3,54$, $p < 0,001$) інших. Поведінковими предикторами розвитку губристичного прагнення до досконалості суб'єкта навчальної діяльності в основній школі є наполегливість і самодисципліна ($\beta = 0,36$; $t = 7,9$; $p < 0,00001$),

статусна заздрість ($\beta = 0,19$; $t = 3,7$; $p < 0,001$), конструктивне самоствердження ($\beta = 0,29$; $t = 3,6$; $p < 0,001$) та уникнення поведінкових проявів недосконалості ($\beta = 0,15$; $t = 2,8$; $p < 0,01$), а губристичного прагнення до переваги – конструктивне самоствердження ($\beta = 0,27$; $t = 5,65$; $p < 0,00001$), статусна заздрість ($\beta = 0,27$; $t = 6,2$; $p < 0,00001$), демонстрація досконалості ($\beta = 0,12$; $t = 2,9$; $p < 0,01$), уникнення поведінкових проявів недосконалості ($\beta = 0,11$; $t = 2,5$; $p < 0,05$), матеріальна заздрість ($\beta = 0,09$; $t = 2,5$; $p < 0,05$).

Структура функціональних психоемоційних станів учнів основної школи у ситуаціях успіху та невдачі у навчальній та позакласній діяльності характеризується більшою варіативністю та диференційованістю. Значущими афективними предикторами актуалізації прагнення до досконалості в учнів основної школи є функціональні системи психоемоційних станів «безнадії і пригніченості» ($\beta = -0,420$; $t = -5,097$; $p < 0,00001$), «тривоги і збентеження» ($\beta = -0,332$; $t = -3,8$; $p < 0,00001$), «заздрості» ($\beta = -0,175$; $t = -4,2$; $p < 0,00001$) у ситуації невдачі у змаганні, «засмучення і зневіри» ($\beta = 0,291$; $t = 3,5$; $p < 0,00001$) у ситуації невдачі у навчанні, «впевненості» ($\beta = 0,134$; $t = 2,4$; $p < 0,05$) у ситуації похвали учителя, «радістості і задоволення» ($\beta = 0,299$; $t = 2,1$; $p < 0,05$) у ситуації перемоги у змаганні. Виділено низку предикторів прагнення до переваги у суб'єкта навчальної діяльності в основній школі: «азарт і наснага» ($\beta = 0,263$; $t = 4,9$; $p < 0,00001$), «почуття переваги і успіху» ($\beta = 0,130$; $t = 2,8$; $p < 0,005$), «впевненість» ($\beta = 0,118$; $t = 2,3$; $p < 0,05$) у ситуації похвали учителя, «заздрість» ($\beta = 0,123$; $t = 3,2$; $p < 0,001$) та «тривога» ($\beta = 0,189$; $t = 2,3$; $p < 0,05$) у ситуації невдачі у змаганні, «злість» ($\beta = 0,206$; $t = 3,1$; $p < 0,01$) і «невдоволення» ($\beta = 0,218$; $t = 2,1$; $p < 0,05$) у ситуації невдачі у навчанні.

У четвертому розділі – «Губристична мотивація суб'єкта навчально-професійної діяльності та її психологічні предиктори» – розкрито зв'язок губристичних мотивів студентів з мотивами навчальної діяльності, показано низку регулятивних, когнітивних, поведінкових та афективних предикторів становлення губристичних мотивів досягнення переваги та досконалості суб'єкта навчально-професійної діяльності.

Визначено закономірності розвитку губристичної мотивації студентів з різною академічною успішністю. Загалом у студентів з високою академічною успішністю показники губристичної мотивації, а саме прагнення до досконалості ($t=6,74$, $p<0,0001$) та до переваги ($t=2,45$, $p<0,01$) є вищими.

Дослідження типологічних особливостей губристичної мотивації суб'єкта навчально-професійної діяльності через кластеризацію показників прагнення до досконалості та переваги дозволило визначити чотири кластерні профілі, подані на рис. 3. Відповідно до отриманих кластерних профілів було визначено чотири групи досліджуваних: група 1 – «Домінування прагнення до досконалості» (31,8% вибірки), група 2 – «Високий рівень губристичної мотивації» (36,1% вибірки), група 3 – «Низький рівень губристичної мотивації» (20,7% вибірки), група 4 – «Домінування прагнення до переваги» (11,4% вибірки).

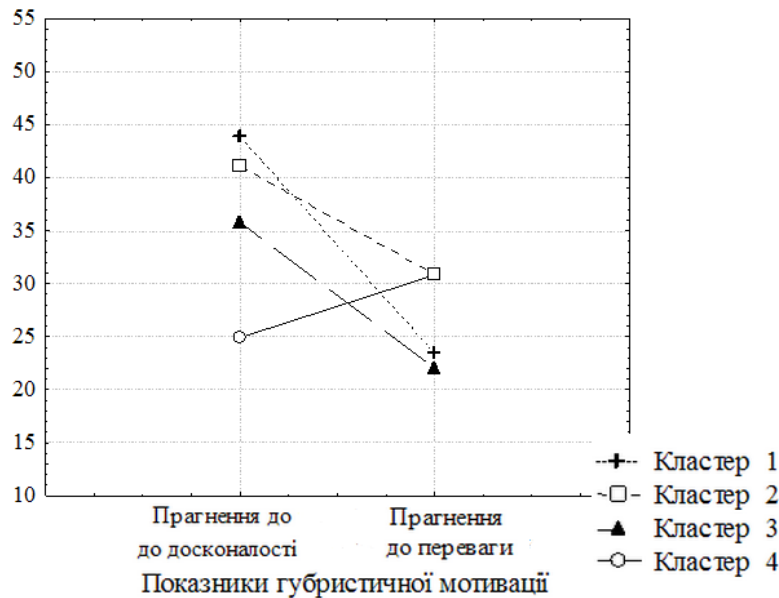

Рис. 3. Кластерні профілі губристичної мотивації суб'єкта навчально-професійної діяльності.

Специфіка навчально-професійної діяльності обумовлює рівень розвитку губристичної мотивації: маючи ознаки діяльності досягнень навчально-професійна діяльність студентів-спортсменів позитивно впливає на розвиток губристичного прагнення до переваги у порівнянні зі студентами творчих спеціальностей ($t=5,98$, $p<0,0001$) та інших спеціальностей ($t=8,74$, $p<0,0001$), а діяльність студентів творчих спеціальностей – губристичного прагнення до досконалості у порівнянні зі студентами інших спеціальностей ($t=10,53$, $p<0,0001$), а також спортивного напрямку підготовки ($t=2,93$, $p<0,01$).

Мотивація провідної діяльності у студентів має специфіку в залежності від їх типу губристичної мотивації. Домінування прагнення до досконалості у студентів характеризуються високими показниками навчально-пізнавальних ($t_{1-3}=13,22$, і $t_{1-4}=3,78$, $p<0,0001$) та професійних мотивів ($t_{1-3}=4,88$ і $t_{1-4}=5,42$, $p<0,0001$), а також мотивації саморозвитку ($t_{1-3}=4,97$, $p<0,0001$), внутрішньої саморегуляції ($t_{1-3}=2,77$, $p<0,001$, $t_{1-4}=4,43$, $p<0,0001$), а також найнижчі показники екстернальної мотивації ($t_{1-2}=-17,64$, $t_{1-3}=-19,30$, $t_{1-4}=-16,99$, $p<0,0001$) та амотивації ($t_{1-2}=-3,79$, $t_{1-3}=-2,84$, $t_{1-4}=-3,18$, $p<0,001$). Студенти з високим рівнем губристичної мотивації характеризуються найвищим рівнем розвитку професійних ($t_{2-3}=2,10$, $p<0,05$, $t_{2-3}=7,08$, і $t_{2-4}=7,36$, $p<0,0001$) та навчально-пізнавальних ($t_{2-3}=14,47$, і $t_{2-4}=4,10$, $p<0,0001$) мотивів, мотивів творчості ($t_{2-3}=4,43$, $t_{2-3}=7,38$, $p<0,0001$ і $t_{2-4}=3,48$, $p<0,001$) та досягнення ($t_{2-1}=3,10$, $t_{2-3}=7,07$, $p<0,0001$), поєднанням екстеріоризованих та інтеріоризованих мотивів досягнення успіху. Низький рівень губристичної мотивації у студентів характеризується найвищими показниками мотиву уникнення ($t_{3-1}=6,31$, $t_{3-2}=3,88$, $p<0,001$), інтроєктованої ($t_{3-1}=4,70$, $t_{3-2}=4,76$, $p<0,0001$) та екстернальної ($t_{3-1}=12,38$, $p<0,0001$, $t_{3-2}=2,68$, $p<0,001$) мотивації. Студенти з домінуванням прагнення до переваги характеризуються найвищими показниками комунікативних ($t_{4-1}=6,48$, і $t_{4-3}=9,43$, $p<0,0001$) та соціальних ($t_{4-1}=9,13$, $t_{4-2}=18,46$ і $t_{4-3}=10,40$, $p<0,0001$) мотивів, мотиву престижу ($t_{4-1}=10,85$, $t_{4-2}=18,46$ і $t_{4-3}=10,40$, $p<0,0001$).

$t_{2-3}=3,65$ і $t_{4-3}=10,49$, $p<0,0001$), мотивації саморозвитку ($t_{4-3}=6,79$, $p<0,0001$) та мотивації самоповаги ($t_{4-1}=7,61$, $t_{4-3}=13,24$, $p<0,0001$ і $t_{4-2}=3,29$, $p<0,001$).

Дослідження Я-концепції суб'єкта навчально-професійної діяльності в залежності від особливостей губристичної мотивації дозволило виявити такі тенденції. Студенти з домінуванням прагнення до досконалості ($\chi^2_{\text{Емп}} = 96,44$, $p<0,0001$) та з високим рівнем губристичної мотивації ($\chi^2_{\text{Емп}} = 82,254$, $p<0,0001$) характеризуються адекватністю самооцінки, а з домінуванням прагнення до переваги – низькою неадекватною самооцінкою ($\chi^2_{\text{Емп}} = 18,11$, $p<0,01$). У студентів з домінуванням прагнення до досконалості виявлено найнижчі показники закритості ($t_{1-3}=-22,51$, $t_{1-4}=-7,35$, $p<0,0001$) і найвищі показники самовпевненості ($t_{1-3}=16,58$, $p<0,0001$), відображеного ставлення ($t_{1-3}=7,22$, $t_{1-4}=12,52$, $p<0,0001$), самоприйняття ($t_{1-2}=17,21$, $t_{1-3}=5,50$, $t_{1-4}=4,31$, $p<0,0001$) і самоцінності ($t_{1-3}=10,05$, $t_{1-4}=5,40$, $p<0,0001$), а у студентів з високим рівнем губристичної мотивації – найнижчі показники самоприв'язаності ($t_{2-3}=-7,88$, $t_{2-4}=-8,09$, $p<0,0001$), внутрішнього конфлікту ($t_{2-1}=-18,85$, $t_{2-4}=-8,72$, $p<0,0001$) та самозвинування ($t_{2-1}=-19,62$, $t_{2-4}=-12,05$, $p<0,0001$).

Показано регулятивні особливості губристичної мотивації суб'єкта навчально-професійної діяльності. Студентам з домінуванням прагнення до досконалості та високим рівнем губристичної мотивації властивий здебільшого адекватний рівень домагань, у той час як досліджуваним з низьким рівнем губристичної мотивації властивий занижений рівень домагань, а з домінуванням прагнення до переваги – завищений та занижений рівень домагань ($\chi^2_{\text{Емп}} = 63,63$, $p<0,0001$). Домінування прагнення до досконалості передбачає високі показники здатності до оцінки результату навчально-професійної діяльності ($t_{1-3}=5,61$, $t_{1-4}=5,84$, $p<0,0001$) та самостійності ($t_{1-3}=9,80$, $p<0,0001$, $t_{1-4}=2,10$, $p<0,05$), надійності ($t_{1-3}=10,69$, $p<0,0001$, $t_{1-4}=2,46$, $p<0,05$), планування ($t_{1-3}=9,62$, $p<0,0001$, $t_{1-4}=2,26$, $p<0,05$) і моделювання ($t_{1-3}=13,79$) саморегуляції. Студенти з високим рівнем губристичної мотивації відрізняються найвищими показниками усіх показників саморегуляції у навчально-професійній діяльності, а з низьким рівнем губристичної мотивації – найнижчими показниками саморегуляції навчально-професійної діяльності. Студенти з низьким рівнем губристичної мотивації мають найнижчі показники цілеспрямованості і активності у навчально-професійній діяльності ($t_{3-1}=-7,29$, $t_{3-2}=9,44$, $t_{3-4}=4,87$, $p<0,0001$). Серед регулятивних предикторів розвитку прагнення до досконалості у студентів найбільш впливовим виявилася оцінка результатів як характеристика саморегуляції навчання ($\beta = 0,24$; $t = 6,99$; $p < 0,00001$). Також було встановлено позитивну роль показників моделювання ($\beta = 0,19$; $t = 5,11$; $p < 0,00001$), гнучкості саморегуляції навчання ($\beta = 0,16$; $t = 4,36$; $p < 0,00001$), самостійності ($\beta = 0,11$; $t = 3,34$; $p < 0,001$) та планування ($\beta = 0,09$; $t = 2,52$; $p < 0,05$). До регулятивних предикторів прагнення до переваги студентів відносяться самостійність саморегуляції ($\beta = 0,13$; $t = 3,34$; $p < 0,0001$), програмування як характеристика саморегуляції навчання у виші ($\beta = 0,10$; $t = 2,60$; $p < 0,001$) і планування у саморегуляції ($\beta = 0,10$; $t = 2,35$; $p < 0,05$).

Виявлено специфіку когнітивних предикторів губристичної мотивації суб'єкта навчально-професійної діяльності. Студентам з домінуванням прагнення

до досконалості та високим рівнем губристичної мотивації властиві високий рівень академічної самооефективності ($t_{1-2}=7,32$, $t_{1-3}=19,66$, $p<0,0001$ і) та самоконтролю ($t_{1-3}=19,86$, $p<0,0001$ $t_{1-4}=2,36$, $p<0,05$ і $t_{2-1}=2,98$, $p<0,01$, $t_{2-3}=23,22$, $t_{2-4}=4,43$, $p<0,0001$), вираженість прибуткової імпліцитної теорії інтелекту ($t_{1-3}=12,47$, $p<0,0001$, $t_{1-4}=2,82$, $p<0,01$). Студенти з домінуванням прагнення до переваги характеризуються найвищими показниками оптимізму як у ситуації успіху ($t_{4-1}=8,10$, $t_{4-2}=4,36$, $t_{4-1}=20,81$, $p<0,0001$), так і у випадку невдачі ($t_{4-1}=4,09$, $t_{4-3}=7,79$, $p<0,0001$). Серед когнітивних предикторів розвитку прагнення до досконалості у студентів впливовими виявилися академічний самоконтроль ($\beta = 0,40$; $t = 9,82$; $p<0,00001$) та ролі зусиль як показника теорію нарощуваного інтелекту ($\beta = 0,13$; $t = 3,43$; $p<0,001$), до когнітивних предикторів прагнення до переваги у студентів відносяться оптимізм у ситуації успіху ($\beta = 0,24$; $t = 5,94$; $p <0,00001$), академічний самоконтроль ($\beta = 0,17$; $t = 4,17$; $p <0,0001$), академічна самооефективність ($\beta = 0,11$; $t = 2,94$; $p <0,01$), самооефективність ($\beta = 0,09$; $t = 2,23$; $p <0,05$) і оптимізм у ситуації невдачі ($\beta = 0,08$; $t = 2,07$; $p <0,05$).

Виявлено низку поведінкових предикторів губристичної мотивації суб'єкта навчально-професійної діяльності. Студенти з домінуванням прагнення до досконалості характеризуються переважно конструктивними стратегіями самоствердження, демонстрацією досконалості ($t_{1-3}=13,29$, $p<0,0001$) як характеристикою перфекціоністичних репрезентацій, а студенти з високим рівнем губристичної мотивації – низкими показниками заздрості-засмучення ($t_{1-2}=-29,41$, $t_{1-3}=-21,87$, $t_{1-4}=-22,12$, $p<0,0001$), деструктивного самоствердження ($t_{2-3}=-12,70$, $p<0,0001$) та відмови від самоствердження ($t_{2-1}=-4,43$, $t_{2-3}=-19,97$, $p<0,0001$), найвищими показниками демонстрації досконалості ($t_{2-1}=2,04$, $p<0,05$, $t_{2-3}=16,14$, $p<0,0001$), високими показниками уникнення ($t_{2-1}=1,99$, $p<0,05$, $t_{2-3}=12,34$, $p<0,0001$) та вербальних ($t_{2-3}=27,30$, $p<0,0001$) проявів недосконалості. Суб'єкт навчально-професійної діяльності з домінуванням прагнення до переваги характеризуються найвищими показниками заздрості-агресії ($t_{4-1}=17,82$, $t_{4-2}=-9,63$, $t_{4-3}=11,57$, $p<0,0001$), а також уникнення поведінкових ($t_{4-1}=6,65$, $t_{4-2}=4,63$, $t_{4-3}=13,64$, $p<0,0001$) та вербальних проявів недосконалості ($t_{4-1}=6,65$, $t_{4-2}=7,28$, $t_{4-3}=32,54$, $p<0,0001$), найнижчим рівнем відмови від самоствердження ($t_{4-1}=-2,77$, $p<0,01$, і $t_{4-3}=-13,67$, $p<0,0001$). Студенти з низьким рівнем губристичної мотивації характеризуються найвищими показниками заздрості-засмучення ($t_{3-1}=4,00$, $t_{3-2}=6,88$, $t_{3-4}=9,21$, $p<0,0001$) та маскуванню заздрості ($t_{3-1}=21,87$, $p<0,0001$). Серед поведінкових предикторів розвитку прагнення до досконалості у студентів впливовими виявилися демонстрація досконалості ($\beta = 0,24$; $t = 5,37$; $p<0,00001$), маскуванню заздрості ($\beta = -0,20$; $t = -5,36$; $p<0,00001$), поведінковий прояв заздрості-засмучення ($\beta = -0,18$; $t = -4,53$; $p<0,00001$) та агресії ($\beta = -0,16$; $t = -0,16$; $p<0,00001$), деструктивне самоствердження ($\beta = 0,12$; $t = 2,83$; $p<0,01$), вербальний прояв недосконалості ($\beta = -0,10$; $t = -2,21$; $p<0,05$) та відмова від самоствердження ($\beta = -0,09$; $t = -2,05$; $p<0,05$). До поведінкових предикторів прагнення до переваги студентів відносяться маскуванню заздрості ($\beta = 0,38$; $t = 11,88$; $p <0,00001$), заздрість-агресія ($\beta = 0,20$; $t = 6,18$; $p <0,00001$), деструктивне самоствердження ($\beta =$

0,20; $t = 6,34$; $p < 0,00001$), задрість-засмучення ($\beta = -0,12$; $t = -3,54$; $p < 0,001$), поведінковий прояв недосконалості ($\beta = 0,10$; $t = 2,63$; $p < 0,01$).

Значущими афективними предикторами актуалізації прагнення до досконалості у студентів є функціональні системи психоемоційних станів «образи і презирства» ($\beta=0,301$; $t = 4,18$; $p<0,00001$), «роздратування і невдоволення» ($\beta = 1,60$; $t=3,63$; $p < 0,001$), «збентеження і неспокою» ($\beta = -278$; $t = -4,06$; $p < 0,00001$), «смутку» ($\beta = -0,18$; $t = -1,96$; $p < 0,05$), «зневіри і безнадії» ($\beta = -0,12$; $t = -3,12$; $p < 0,01$) у ситуації програшу у змаганні. Розвиток губристичного мотиву досягнення досконалості у студентів позитивно обумовлено «інтересом і задоволенням» ($\beta = 0,25$; $t = 2,87$; $p<0,00001$), «радістю і почуттям успіху» ($\beta = 0,15$; $t = 2,86$; $p < 0,01$), «почуттям переваги та гордості» ($\beta = 0,23$; $t = 4,15$; $p < 0,00001$) у ситуації високої оцінки за іспит, «піднесеністю» ($\beta = 0,12$; $t = 2,13$; $p < 0,05$), «задоволенням і наснагою» ($\beta=0,14$; $t=2,59$; $p < 0,01$) у ситуації перемоги у змаганні, а також негативно обумовлено станами «тривоги і збентеження» ($\beta=-0,18$; $t = -2,65$; $p<0,001$), «ворожості та злості» ($\beta = -0,248$; $t = -3,08$; $p<0,00001$), «роздратування та невдоволення» ($\beta = -1,57$; $t = -3,56$; $p < 0,001$) у ситуації низької оцінки за іспит. Губристичне прагнення до переваги у студентів позитивно обумовлено «інтересом і задоволенням» ($\beta = 0,37$; $t = 7,42$; $p<0,00001$), «почуттям переваги та гордості» ($\beta = 0,34$; $t = 7,17$; $p < 0,00001$) у ситуації високої оцінки за іспит, «задоволенням і наснагою» ($\beta = 0,19$; $t = 4,12$; $p < 0,00001$) у ситуації перемоги у змаганні, «соромом і сумнівом» ($\beta = 0,15$; $t = 3,18$; $p < 0,01$) у ситуації програшу у змаганні, і негативно - «збентеженням і неспокоєм» ($\beta = -0,18$; $t = -3,08$; $p < 0,01$) у ситуації програшу у змаганні.

У п'ятому розділі – «Губристична мотивація суб'єкта трудової діяльності та її психологічні предиктори» – розкрито зв'язок губристичних мотивів суб'єкта трудової діяльності з мотивами професійної діяльності та кар'єрною мотивацією, показано низку регулятивних, когнітивних, поведінкових та афективних предикторів становлення губристичних мотивів досягнення переваги та досконалості суб'єкта трудової діяльності.

Дослідження типологічних особливостей губристичної мотивації суб'єкта трудової діяльності через кластеризацію показників прагнення до досконалості та переваги дозволило визначити чотири кластерні профілі, подані на рис. 4.

Відповідно до отриманих кластерних профілів було визначено чотири групи досліджуваних: група 1 – «Помірне домінування прагнення до досконалості» (27,4% вибірки), група 2 – високі показники прагнення до переваги та досконалості – «Виражене домінування прагнення до досконалості» (43,8% вибірки), група 3 – «Низький рівень губристичної мотивації» (13,9% вибірки), група 4 – «Домінування прагнення до переваги» (14,9% вибірки).

Виявлено особливості мотивації провідної діяльності в залежності від особливостей губристичної мотивації суб'єкта трудової діяльності. Досліджувані з вираженим домінуванням прагнення до досконалості характеризуються найвищим рівнем розвитку пізнавального мотиву професійної діяльності ($t_{2-1}=15,12$, $t_{2-3}=19,59$, і $t_{2-4}=8,95$, $p<0,0001$), а з низьким рівнем губристичної мотивації – найвищим рівнем розвитку мотиву життєзабезпечення ($t_{3-1}=7,56$, $t_{3-2}=16,36$, і $t_{3-4}=4,91$, $p<0,0001$) та

мотиву визнання ($t_{3-1}=14,56$, $t_{3-2}=21,13$, $p<0,0001$), зовнішнього регулювання ($t_{3-1}=5,81$, $t_{3-2}=5,39$, $p<0,05$), найнижчими показниками кар'єрної мотивації за показниками кар'єрної інтуїції ($t_{3-2}=-15,01$, $t_{3-4}=-12,98$, $p<0,0001$), кар'єрної включеності ($t_{3-2}=-12,28$, $t_{3-4}=-11,01$, $p<0,0001$) та кар'єрної стійкості ($t_{3-4}=-5,01$, $p<0,0001$).

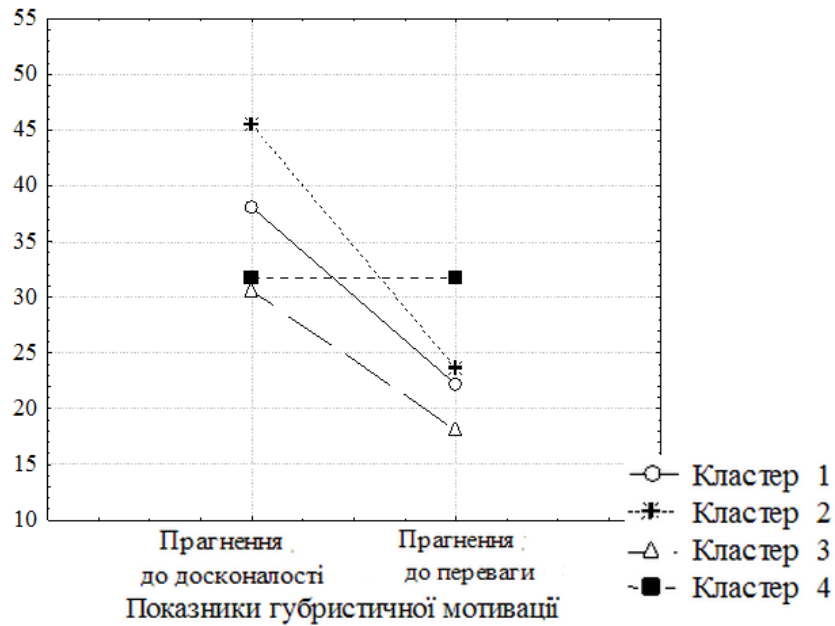

Рис. 4. Кластерні профілі губристичної мотивації суб'єкта трудової діяльності.

Досліджувані з домінуванням прагнення до переваги характеризуються найвищими показниками мотиву активності ($t_{4-1}=17,06$, $t_{4-2}=2,00$, $t_{4-3}=16,10$, $p<0,0001$), визнання ($t_{4-1}=19,77$, $t_{4-2}=27,52$, $t_{4-3}=3,89$, $p<0,0001$) та самореалізації ($t_{4-1}=6,43$, $t_{4-2}=3,49$, $t_{4-3}=22,87$, $p<0,0001$), кар'єрної інтуїції ($t_{4-1}=18,33$, $t_{4-2}=4,92$, $t_{4-3}=12,98$, $p<0,0001$), кар'єрної включеності ($t_{4-1}=15,88$, $t_{4-2}=5,64$, $t_{4-3}=11,01$, $p<0,0001$) та кар'єрної стійкості ($t_{4-1}=6,67$, $t_{4-2}=7,80$, $t_{4-3}=5,01$, $p<0,0001$), вони більше за інших орієнтовані на професійну компетентність ($t_{4-1}=15,37$, $p<0,0001$, $t_{4-2}=2,40$, $p<0,05$, $t_{4-3}=14,35$, $p<0,0001$), менеджмент ($t_{4-1}=21,06$, $t_{4-2}=8,12$, $p<0,0001$), автономність ($t_{4-1}=13,37$, $t_{4-2}=20,93$, $p<0,0001$, $t_{4-3}=2,02$, $p<0,05$), служіння ($t_{4-1}=16,56$, $t_{4-2}=11,62$, $t_{4-3}=12,93$, $p<0,0001$), виклик ($t_{4-1}=22,29$, $t_{4-2}=4,92$, $p<0,0001$ і $t_{4-3}=3,28$, $p<0,01$), інтеграцію стилів життя ($t_{4-1}=14,79$, $t_{4-2}=4,89$, $p<0,0001$ і $t_{4-3}=2,53$, $p<0,05$) та підприємництво ($t_{4-1}=30,50$, $t_{4-2}=12,01$, $p<0,0001$, $t_{4-3}=3,00$, $p<0,01$).

Дослідження особливостей Я-концепції суб'єкта трудової діяльності в залежності від типологічних профілів губристичної мотивації показало, що досліджувані з помірним домінуванням прагнення до досконалості представлені переважно середньою (48,1% досліджуваних цього типу губристичної мотивації) та високою адекватними типами самооцінки ($\chi^2_{\text{Емп}} = 160,147$, $p<0,0001$); досліджувані з вираженим домінуванням прагнення до досконалості характеризуються високою та середньою адекватними типами самооцінки ($\chi^2_{\text{Емп}} = 196,529$, $p<0,0001$), найнижчими показниками «Я-нікчемного» ($t_{2-1}=-4,06$, $p<0,0001$, $t_{2-3}=-2,47$, $p<0,05$, $t_{2-4}=-4,28$, $p<0,0001$); досліджувані з низьким рівнем губристичної мотивації так само мають переважно високу адекватну та середню адекватну типи самооцінки ($\chi^2_{\text{Емп}} =$

39,69, $p < 0,0001$); досліджувані з домінуванням прагнення до переваги характеризуються переважно високою самооцінкою ($\chi^2_{\text{Емп}} = 42,404$, $p < 0,0001$), високою самовпевненістю ($t_{4-1}=6,79$, $t_{4-2}=4,67$, $p < 0,0001$, $t_{4-3}=3,10$, $p < 0,001$), відображеним ставленням ($t_{4-2}=-4,79$, $p < 0,0001$, $t_{4-3}=-2,53$, $p < 0,05$), самоприйняттям ($t_{4-1}=5,44$ і $t_{4-3}=4,67$, $p < 0,001$) та самоприв'язаністю ($t_{4-1}=6,92$, $t_{4-2}=8,67$, $t_{4-3}=7,97$, $p < 0,0001$), прагненням до ідеалізації Self-об'єкта ($t_{4-1}=4,08$, $t_{4-2}=3,77$, $t_{4-3}=6,26$, $p < 0,0001$), вираженим «Я-демонстративним» ($t_{4-1}=10,21$, $t_{4-2}=5,17$, $t_{4-3}=10,00$, $p < 0,0001$), нарцисичною агресією ($t_{4-1}=2,01$, $t_{4-2}=2,18$, $p < 0,05$, $p < 0,0001$), поглиненості у фантазії ($t_{4-1}=9,73$, $t_{4-2}=3,99$, $t_{4-3}=4,36$, $p < 0,0001$).

Регулятивні предиктори губристичної мотивації суб'єкта трудової діяльності відзначаються такими тенденціями прояву: досліджувані з помірним домінуванням прагнення до досконалості ($\chi^2_{\text{Емп}}=68,914$, $p < 0,0001$) та вираженим прагненням до досконалості ($\chi^2_{\text{Емп}}=107,727$, $p < 0,0001$) характеризуються переважно адекватним рівнем домагань; досліджувані з низьким рівнем губристичної мотивації ($\chi^2_{\text{Емп}}=8,28$, $p < 0,05$) та домінуванням прагнення до переваги ($\chi^2_{\text{Емп}}=30,32$, $p < 0,0001$) характеризуються адекватним та завищеним рівнем домагань; досліджувані з низьким рівнем губристичної мотивації мають найнижчі показники планування ($t_{3-1}=-5,18$, $t_{3-2}=-9,88$, $t_{3-4}=-6,83$, $p < 0,0001$) та програмування саморегуляції ($t_{3-1}=-4,34$, $t_{3-2}=-12,09$, $t_{3-4}=-8,40$, $p < 0,0001$). Серед регулятивних предикторів розвитку прагнення до досконалості суб'єкта трудової діяльності виявилися значущими показники моделювання ($\beta = 0,28$; $t = 6,18$; $p < 0,00001$), планування ($\beta = 0,20$; $t = 4,88$; $p < 0,00001$) та гнучкості ($\beta = -0,14$; $t = -3,59$; $p < 0,00001$) саморегуляції. До регулятивних предикторів прагнення до переваги відносяться гнучкість саморегуляції ($\beta = 0,15$; $t = 3,74$; $p < 0,001$) та цілеспрямованість діяльності ($\beta = 0,20$; $t = 5,10$; $p < 0,0001$).

Дослідження когнітивних предикторів губристичної мотивації суб'єкта трудової діяльності показало наявність низки зв'язків між губристичними мотивами та самоефективністю, імпліцитними теоріями інтелекту та самоефективністю, а також відмінностей у зазначених показниках у досліджуваних з різними типологічними профілями губристичної мотивації суб'єкта трудової діяльності. Досліджувані з вираженим домінуванням прагнення до досконалості характеризується найвищими показниками самоефективності ($t_{2-1}=2,36$, $p < 0,05$, $t_{2-3}=17,57$, $t_{2-4}=4,71$, $p < 0,0001$), імпліцитної теорії нарощуваного інтелекту ($t_{2-1}=9,43$, $t_{2-3}=8,57$, $t_{2-4}=4,84$, $p < 0,0001$), оптимізму у ситуації успіху ($t_{2-1}=7,09$, $t_{2-3}=8,96$, $t_{2-4}=8,38$, $p < 0,0001$). Досліджувані з низьким рівнем губристичної мотивації мають найнижчі показники самоефективності ($t_{3-1}=-13,77$, $t_{3-2}=-17,57$, $t_{3-4}=-8,10$, $p < 0,0001$), уявлень про здатність інтелекту розвиватись ($t_{3-2}=-8,57$, $p < 0,0001$, $t_{3-4}=-3,38$, $p < 0,001$), оптимізму у ситуаціях успіху ($t_{3-1}=-3,60$, $p < 0,001$, $t_{3-2}=-8,96$, $p < 0,0001$) та невдачі ($t_{3-1}=-3,92$, $p < 0,001$, $t_{3-2}=-7,91$, $t_{3-4}=-6,12$, $p < 0,0001$). У досліджуваних з домінуванням прагнення до переваги встановлено найвищі показники оптимізму у ситуації невдачі ($t_{4-1}=3,47$, $p < 0,05$, $t_{4-3}=6,12$, $p < 0,0001$). Серед когнітивних предикторів розвитку прагнення до досконалості суб'єкта трудової діяльності впливовими виявилися самоефективність ($\beta = 0,29$; $t = 8,13$; $p < 0,00001$), «імпліцитна теорія нарощуваного інтелекту» ($\beta = 0,26$; $t = 7,48$; $p < 0,00001$), оптимізм у ситуації успіху

($\beta = 0,24$; $t = 6,38$; $p < 0,00001$), оптимізм у ситуації невдачі ($\beta = 0,09$; $t = 2,54$; $p < 0,01$). До когнітивних предикторів прагнення до переваги суб'єкта трудової діяльності відносяться самоефективність ($\beta = 0,14$; $t = 3,40$; $p < 0,001$), оптимізм у ситуації невдачі ($\beta = 0,12$; $t = 2,98$; $p < 0,01$), оптимізм у ситуації успіху ($\beta = -0,09$; $t = -2,19$; $p < 0,05$).

Специфіка поведінкових предикторів губристичної мотивації суб'єкта трудової діяльності відзначається наступними тенденціями. Досліджувані з «Помірним домінуванням прагнення до досконалості» характеризуються найвищими показниками вербальних проявів недосконалості ($t_{1-2}=3,46$, $p < 0,001$, $t_{1-3}=11,56$, $t_{1-4}=5,67$, $p < 0,0001$), ($t_{1-2}=-16,51$, $p < 0,001$, $t_{1-3}=-10,80$, $t_{1-4}=-21,51$, $p < 0,0001$) та заздрості-агресії ($t_{1-2}=-6,38$, $t_{1-3}=-3,80$, $t_{1-4}=-11,05$, $p < 0,0001$). Досліджувані з вираженим домінуванням прагнення до досконалості характеризуються найвищими показниками демонстрації досконалості ($t_{2-1}=3,60$, $p < 0,001$). Досліджувані з низьким рівнем губристичної мотивації характеризуються найнижчими показниками демонстрації досконалості ($t_{3-1}=-10,07$, $t_{3-2}=-12,50$, $p < 0,0001$, $t_{3-4}=-3,15$, $p < 0,01$), поведінкових ($t_{1-2}=-10,02$, $t_{1-3}=-8,64$, $p < 0,0001$, $t_{1-4}=-2,69$, $p < 0,01$) та вербальних ($t_{1-2}=-11,56$, $t_{1-3}=-7,73$, $t_{1-4}=-4,90$, $p < 0,0001$) проявів недосконалості, вищими показниками заздрості-смутку ($t_{3-1}=9,31$, $t_{3-2}=7,76$, $t_{3-4}=8,76$, $p < 0,0001$). Досліджувані з домінуванням прагнення до переваги характеризуються найнижчими показниками заздрості-смутку ($t_{4-1}=-1,98$, $t_{4-2}=-2,53$, $t_{4-3}=-8,76$, $p < 0,0001$), найвищими показниками заздрості-агресії ($t_{4-1}=11,05$, $t_{4-2}=5,72$, $t_{4-3}=4,72$, $p < 0,0001$) та маскуванню заздрості ($t_{4-1}=21,51$, $t_{4-2}=3,77$, $t_{4-3}=5,43$, $p < 0,0001$). Серед поведінкових предикторів розвитку прагнення до досконалості суб'єкта трудової діяльності впливовими виявилися стратегія самоствердження ($\beta = 0,30$; $t = 7,69$; $p < 0,00001$), поведінковий прояв недосконалості ($\beta = 0,22$; $t = 5,60$; $p < 0,00001$), вербальний прояв недосконалості ($\beta = 0,11$; $t = 2,89$; $p < 0,01$) та маскуванню заздрості ($\beta = 0,12$; $t = 3,29$; $p < 0,001$). До поведінкових предикторів прагнення до переваги студентів відносяться стратегія самоствердження ($\beta = 0,32$; $t = 8,62$; $p < 0,00001$), вербальний прояв недосконалості ($\beta = 0,18$; $t = 4,65$; $p < 0,00001$), поведінковий прояв недосконалості ($\beta = 0,17$; $t = 4,37$; $p < 0,00001$), заздрість-агресія ($\beta = -0,16$; $t = -4,14$; $p < 0,00001$), заздрість-засмучення ($\beta = -0,15$; $t = -4,14$; $p < 0,00001$), демонстрація досконалості ($\beta = -0,13$; $t = -3,49$; $p < 0,0005$), маскуванню заздрості ($\beta = 0,09$; $t = 2,32$; $p < 0,05$).

Дослідження психоемоційних станів суб'єкта трудової діяльності в залежності від рівня розвитку губристичної мотивації показало, що прагнення до досконалості позитивно обумовлене позитивними психоемоційними станами у ситуації успіху у кар'єрному просуванні, а прагнення до переваги – негативними психоемоційними станами у ситуації професійної невдачі. Зокрема, було виділено низку предикторів прагнення до досконалості у суб'єкта трудової діяльності: найбільш впливовою виявилася змінна «наснага і захоплення у ситуації кар'єрного просування» ($\beta=0,20$; $t = 5,10$; $p < 0,00001$). Отже, у суб'єкта навчальної діяльності наявність почуттів наснага у результаті отримання вакансії позитивно впливає на прагнення до досконалості. Функціональні системи станів «радості і почуття успіху у ситуації кар'єрного просування» ($\beta=0,10$; $t = 2,49$; $p < 0,01$) і «почуття переваги та

гордості у ситуації кар'єрного просування» ($\beta=0,09$; $t = 2,10$; $p<0,05$) також позитивно обумовлюють прагнення до досконалості. Системи станів «задоволення та інтерес у ситуації кар'єрного просування» ($\beta=-0,09$; $t = -2,20$; $p<0,05$) та «смуток у ситуації невдачі у кар'єрному просуванні» ($\beta=-0,19$; $t = -4,98$; $p<0,0001$), а також «обурення і злість у ситуації невдачі у кар'єрному просуванні» ($\beta=-0,08$; $t = -2,08$; $p<0,05$) негативно впливають на показники прагнення до досконалості. Виділено декілька предикторів прагнення до переваги у суб'єкта трудової діяльності. Найбільш впливовою тут виявилася змінна «обурення і злість у ситуації невдачі у кар'єрному просуванні» ($\beta = 0,22$; $t = 5,72$; $p<0,00001$), що має позитивне значення, отже, у суб'єкта трудової діяльності високо виражена злість, викликані успіхом конкурентів та власною невдачею у кар'єрному просуванні, що позитивно обумовлює розвиток прагнення до переваги. Стани «сором і сумнів у ситуації невдачі у кар'єрному просуванні» ($\beta = 0,17$; $t = 4,48$; $p<0,00001$), «почуття переваги та гордості у ситуації кар'єрного просування» ($\beta = 0,10$; $t = -2,65$; $p<0,01$), «роздратування і невдоволення у ситуації невдачі у кар'єрному просуванні» ($\beta = 0,08$; $t = 2,32$; $p<0,05$), «презирство і образи у ситуації невдачі у кар'єрному просуванні» ($\beta = 0,08$; $t = 2,26$; $p<0,05$) і «задоволення і інтерес у ситуації кар'єрного просування» ($\beta = 0,07$; $t = 2,09$; $p<0,05$) також позитивно позначається на прагненні до переваги. Функціональні стани за фактором «наснага і захоплення у ситуації кар'єрного просування» ($\beta = -0,21$; $t = -5,56$; $p<0,00001$), і «безнадія і пригніченість у ситуації невдачі у кар'єрному просуванні» ($\beta = -0,09$; $t = -2,41$; $p<0,01$) негативно обумовлюють розвиток прагнення до переваги у суб'єкта трудової діяльності.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження вирішує на теоретичному та емпіричному рівні наукову проблему психологічних закономірностей функціонування губристичної мотивації суб'єктів різних видів діяльності. За результатами дослідження сформульовано такі висновки:

1. Аналіз губристичної мотивації в категоріях, що характеризують особистість не повною мірою відображає роль прагнення до досконалості та переваги у реалізації провідної діяльності, в якій стає можливим самоствердження людини. Суб'єктно-діяльнісний підхід дає можливість виявити специфіку губристичної мотивації суб'єктів різних видів провідної діяльності. В межах суб'єктно-діялісного підходу губристичну мотивацію було визначено як таку, що супроводжує і забезпечує процес самоствердження, спрямований на досягнення самоповаги і включає мотив досягнення досконалості та мотив досягнення переваги у діяльності. Губристичний мотив досягнення досконалості виступає як прагнення до самоствердження через вдосконалення результатів своїх досягнень, орієнтацію на саморозвиток, здатність розширення сфери своєї самореалізації, оволодіння майстерністю у діяльності, а губристичний мотив досягнення переваги – як прагнення до самоствердження через досягнення першості чи авторитету серед

інших завдяки міжособистісному суперництву, обумовлене результатами соціального порівняння і залежністю від зовнішніх оцінок діяльності.

2. На основі концептуалізації структурно-функціональної будови суб'єкта діяльності та визначення у її складі губристичної мотивації створено комплекс психодіагностики функціональних (губристичні мотиви, мотиви провідної діяльності), надособистісних (Я-образ, самоствавлення та самооцінка як складові Я-концепції) компонентів, а також регулятивних, когнітивних, поведінкових та афективних складових особистісного компоненту суб'єкта навчальної, навчально-професійної та трудової діяльності.

3. Дослідження губристичних мотивів досягнення досконалості та переваги у межах мотивації провідної діяльності суб'єкта показало їх позитивний зв'язок з мотивами, що забезпечують її успішність. У суб'єкта навчальної діяльності у початковій школі домінування губристичного прагнення до досконалості передбачає вищу навчальну мотивацію, перевагу внутрішніх мотивів та саморегуляції навчання, інтеріоризацію успіху в мотивації досягнення. За умови високого рівня губристичної мотивації загалом та губристичного мотиву досягнення досконалості – зокрема, у суб'єкта навчальної діяльності в основній школі актуалізуються пізнавальні мотиви, внутрішня академічна саморегуляція, мотивація навчальних досягнень, а при домінуванні губристичного мотиву досягнення переваги – комунікативні мотиви та екстеріоризація успіху в мотивації досягнення. Високий рівень губристичної мотивації у суб'єкта навчально-професійної діяльності відзначається вищим проявом пізнавальних, творчих, професійних та соціальних мотивів навчання у вищій школі, домінування у студентів мотиву досягнення досконалості – внутрішньою академічною саморегуляцією, а домінування мотиву досягнення переваги – мотивами престижу, саморозвитку і самоповаги. З мірою зростання губристичного мотиву досягнення досконалості у суб'єкта трудової діяльності збільшується вага професійних мотивів пізнання та самореалізації, кар'єрної мотивації у спрямуванні на оволодіння професійною майстерністю, а за умови домінування прагнення до переваги – професійні мотиви пізнання, активності, самореалізації і кар'єрні мотиви менеджменту, автономності, служіння, виклику та підприємництва.

4. Дослідження зв'язку губристичної мотивації та особливостей Я-концепції визначило їх специфіку в залежності від рівня розвитку та конфігурації мотивів досягнення досконалості та переваги суб'єкта діяльності. У суб'єкта навчальної діяльності у початковій школі як домінування прагнення до досконалості, так і домінування прагнення до переваги передбачає найвищі показники самооцінки. Учнів основної школи з домінуванням прагнення до переваги характеризує неадекватна та завищена самооцінка, висока міра розвитку «діяльнісного Я», поляризація оцінок себе як «грандіозного і величного» та «нікчемного», а учням з домінуванням прагнення до досконалості властивий більш гармонійний Я-образ, позитивне самоствавлення, менша вираженість нарцисичних ознак у структурі Я-концепції. Високий рівень губристичної мотивації і особливо домінування прагнення до досконалості у суб'єкта навчально-професійної діяльності передбачає високу і адекватну самооцінку, впевненість у собі та

переконаність у власній привабливості для інших, а домінування прагнення до переваги у студентів – високу міру розвитку «нарцисичного Я». Домінування прагнення до переваги у суб'єкта трудової діяльності пов'язане з низькою адекватністю самооцінки, самовпевненістю, самоцінністю та самоприв'язаністю.

5. Дослідження типологічних особливостей губристичної мотивації суб'єкта діяльності показало варіативність рівня розвитку та співвідношення губристичних мотивів в залежності від специфіки провідної діяльності. Для суб'єкта початкової діяльності у початковій школі більшою мірою властивий помірний рівень губристичної мотивації, а в основній – домінування губристичного мотиву досягнення досконалості. У вищій школі суб'єкт навчально-професійної діяльності характеризується переважно високим рівнем губристичної мотивації, втім вираженість губристичних мотивів студентів залежить від специфіки майбутньої професії: включеність у провідну діяльність, що має ознаки діяльності досягнень, позитивно впливає на розвиток губристичної мотивації. Функціонування губристичного мотиву прагнення до переваги втрачає актуальність у суб'єкта трудової діяльності, для якого визначальну роль у мотиваційній сфері відіграє губристичний мотив досягнення до досконалості.

6. Дослідження регулятивних предикторів губристичної мотивації суб'єкта діяльності дозволило констатувати зростання їх ролі з мірою ускладнення структури провідної діяльності. У молодших школярів з помірним рівнем губристичної мотивації та домінуванням прагнення до досконалості відзначається адекватний рівень домагань. У суб'єкта навчальної діяльності в основній школі завищений рівень домагань характеризує домінування як прагнення до досконалості, так і прагнення до переваги, низький рівень губристичної мотивації пов'язаний із заниженим рівнем домагань, а високий – з адекватним. Становлення показників губристичного мотиву досягнення досконалості у школярів обумовлено предикторами здатностей до моделювання, оцінки результатів та гнучкості саморегуляції, а також цілей досягнення досконалості у навчанні, а губристичний мотив досягнення переваги – предикторами цілей переваги над однокласниками та здатності до планування у саморегуляції діяльності. Адекватний рівень домагань властивий суб'єкту навчально-професійної діяльності з високим рівнем губристичної мотивації та домінуванням прагнення до досконалості, а з домінуванням прагнення до переваги – завищений та занижений. У студентів показники прагнення до досконалості обумовлені предикторами моделювання, оцінки результатів, гнучкості, самостійності та планування, а показники прагнення до переваги – тільки плануванням, програмуванням та самостійністю саморегуляції. У суб'єкта трудової діяльності предикторами прагнення до досконалості виступають високі показники моделювання і планування та низькі – гнучкості, а прагнення до переваги обумовлене предикторами гнучкості саморегуляції та цілеспрямованості діяльності.

7. Дослідження когнітивних предикторів губристичної мотивації суб'єкта діяльності показало залежність їх детермінації на від специфіки провідної діяльності. У суб'єкта навчальної діяльності у початковій школі обидва губристичні мотиви позитивно обумовлені показниками академічного

самоконтролю та оптимізму у ситуації успіху; в учнів основної школи губристичні мотиви виявились обумовленими академічним самоконтролем, самоефективністю та оптимізмом, проте з тією різницею, що прагнення до досконалості позитивно обумовлене «імпліцитною теорією нарощуваного інтелекту», а прагнення до переваги – негативно «імпліцитною теорією заданого інтелекту». Якщо прагнення до досконалості у студентів обумовлене лише показниками академічного самоконтролю та «імпліцитною теорією нарощуваного інтелекту», то прагнення до переваги – оптимізмом у ситуації успіху та невдачі, академічним самоконтролем, загальною та академічною самоефективністю. У суб'єкта трудової діяльності обидва губристичні мотиви обумовлені самоефективністю, оптимізмом у ситуації успіху і невдачі, крім того прагнення до досконалості - «імпліцитною теорією нарощуваного інтелекту».

8. Дослідження поведінкових предикторів губристичної мотивації виявило найбільш виражену залежність їх впливу від специфіки провідної діяльності. У молодших школярів губристична мотивація зростає з мірою збільшення показників наполегливості та планованості у навчальній діяльності. У суб'єкта навчальної діяльності в основній школі поведінковими предикторами прагнення до досконалості виступають наполегливість і самодисципліна, стратегія конструктивного самоствердження, заздрість до статусу інших і схильність приховувати власну недосконалість у поведінці, а прагнення до переваги більшою мірою обумовлене заздрістю та поведінковими проявами перфекціонізму. Серед поведінкових предикторів губристичного мотиву досягнення досконалості у студентів найбільш впливовими виявляються демонстрація досконалості, маскування заздрості та деструктивне самоствердження, а мотиву досягнення переваги – деструктивне самоствердження та агресивні прояви заздрості. У суб'єкта трудової діяльності прагнення до досконалості обумовлене перфекціоністичними репрезентаціями, а прагнення до переваги – агресивною стратегією самоствердження та заздрістю.

9. Дослідження емоційних предикторів губристичних мотивів суб'єкта діяльності показало їх залежність від актуалізації психоемоційних станів суб'єкта у ситуаціях успіху та невдачі у провідній та змагальній діяльності. Ситуації як успіху, так і невдачі у навчальній і, особливо, ігровій діяльності позитивно позначаються на емоційних переживаннях молодших школярів з мірою зростання у них прагнення до переваги. Висока міра губристичної мотивації учнів основної школи сприяє актуалізації станів, що сприяють досягненню цілей навчальної та змагальної діяльності, а губристичне прагнення до досконалості стає на заваді актуалізації негативних психоемоційних станів у ситуації невдачі у навчанні. Психоемоційні стани у змагальній діяльності школярів основної школи є більш значимими предикторами губристичних мотивів досягнення переваги та досконалості. Домінування прагнення до досконалості у студентів сприяє актуалізації психоемоційних станів, що сприяють успішному навчанні у вищій школі. До предикторів прагнення до досконалості суб'єкта навчально-професійної діяльності відносяться стани образи у невдачі у змаганні та інтересу у ситуації успіху у навчанні, а почуття гордості обумовлює губристичне прагнення до

переваги. Губристичне прагнення до досконалості суб'єкта трудової діяльності позитивно обумовлене позитивними психоемоційними станами у ситуації успіху у кар'єрному просуванні, а губристичне прагнення до переваги – негативними психоемоційними станами у ситуації професійної невдачі.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми губристичної мотивації суб'єкта діяльності. Воно виявляє низку похідних проблем, що потребують ґрунтовного психологічного дослідження. Перспективним напрямком наукових пошуків може стати поглиблений аналіз особистісних пре дикторів губристичної мотивації, її особливостей у групах різних вікових періодів та сфер професійної діяльності, також розробку психологічного супроводу розвитку губристичних мотивів досягнення досконалості та переваги.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Фоменко К.І. / К.І. Фоменко // Губристична мотивація: феноменологія, структура, детермінація. – Х.: Діса-плюс, 2018. – 484 с.
2. Фоменко К.И. Развитие конструктивной формы губристической мотивации в студенческом возрасте / Развивающие программы в работе психолога системы образования: деятельностный подход / Отв.ред.проф. Т.Б. Хомуленко. – Харьков: ФО-П Шейнина О.В., ХНПУ, 2012. – 297-325.
3. Хомуленко Т.Б. Губристическая мотивация личности студентов / Т.Б. Хомуленко, К.И. Фоменко / Харьковская школа психологии: наследие и современная наука / Отв.ред. Т.Б. Хомуленко, М.А. Кузнецов. – Харків: ХНПУ шимени Г.С. Сковороды, 2012. – С.222-238.
4. Фоменко К.І. Губристична мотивація на кризових етапах онтогенезу особистості / Особистість як суб'єкт подолання кризових ситуацій: психологічна теорія і практика : монографія / за ред. С. Д. Максименка, С. Б. Кузікової, В. Л. Зливкова. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. – 540 с. С. 261-277.

Статті у фахових виданнях з психології, включених до зарубіжних наукометричних баз (Web of Science)

5. Fomenko K. Self-regulation of labor activity: the means of psychodiagnostics and the role in motivation / K. Fomenko // Наука і освіта. – 2017. – №11. – 98-104. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-11-13>

Статті у фахових виданнях з психології, включених до наукометричних баз

6. Фоменко К.І. Взаємозв'язок нарцисизму та губристичної мотивації студентів / К.І. Фоменко// Психологічні перспективи. Випуск 23, Луцьк: Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2014. – С. 308-318.
7. Фоменко К.І. Мотиваційні фактори психічних станів студентів у різних умовах навчальної діяльності / К.І. Фоменко, О.І. Кузнецов // Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія. Вип. 50. – Х.: ХНПУ, 2015. – С. 278-292.

8. Хомуленко Т.Б. Губристична мотивація у структурі кар'єрної спрямованості особистості / Т.Б. Хомуленко, К.І. Фоменко // Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія. Вип. 51. – Х.: ХНПУ, 2015. – С. 256-267.

9. Фоменко К.І. Мотиваційні чинники самоставлення у студентському віці / К.І. Фоменко// Психологія і особистість: науковий журнал. – Київ-Полтава: . – №2(8) Частина 2. - 2015. – С. С.163-176

10. Фоменко К.І. Взаємозв'язок губристичної мотивації та самоактуалізації особистості / К.І. Фоменко// Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія. Випуск 52, 2016. – С. 193-201.

11. Фоменко К.І. Губристична мотивація оптимістів та песимістів / К.І. Фоменко, М.М. Кузнєцова // Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія. Випуск 53, 2016. – С. 256-264.

12. Фоменко К.І. Перевага та досконалість у семантичному просторі особистості / К.І. Фоменко// Психологія і особистість: науковий журнал. – Київ-Полтава: . – №1(9). - 2016. – С. С.83-93.

13. Фоменко К.І. Психодіагностика губристичної мотивації у молодшому шкільному віці / К.І. Фоменко// Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія. Випуск 55, 2016. – С. 280-296.

14. Фоменко К.І. Імплицитні теорії інтелекту та особистості у зв'язку з губристичною мотивацією у студентів / К.І. Фоменко// Науковий вісник Херсонського державного університету. Психологічні науки. Вип. 5, Т.2, 2016. – С. 71-75.

15. Фоменко К.І. Губристична мотивація як чинник становлення Я-концепції студентів / К.І. Фоменко// Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка / За ред. С.Д. Максименка, Л.О. Онуфрієвої. – Вип. 35. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2017. – С. 426-437.

16. Фоменко К.І. Губристична мотивація та саморегуляція суб'єкта діяльності / К.І. Фоменко// Науковий вісник Херсонського державного університету. Психологічні науки. Вип. 3, Т.2, 2017. – С. 95-101.

17. Фоменко К.І. Характеристика діагностичного інструментарію для дослідження саморегуляції у спортивній діяльності / К.І. Фоменко, І.В. Полілуєва // Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія. Випуск 56, 2017. – С. 242-256.

Статті у фахових виданнях з психології

18. Фоменко К.І. Відповідальність в характеристиці спрямованості особистості студентів, що прагнуть до успіху / К.І. Фоменко// Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського : збірник наукових праць / За заг.ред. С.Д. Максименка, Н.О. Євдокимової. – Т.2. – Вип. 11(99). – Миколаїв : МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2013. – 296-302.

19. Фоменко К.І. Атрибутивні особливості губристичної мотивації особистості майбутніх психологів / К.І. Фоменко// Вісник Одеського національного університету. Серія «Психологія». – Т.18. – вип.. 4(30), 2013. – С. 292-299.

20. Фоменко К.І. Переживання заздрощів у студентів з різними стратегіями самоствердження / К.І. Фоменко// Проблеми сучасної педагогічної освіти. –

Випуск, 46, Ялта, 2014. – С. 191-200.

21. Фоменко К.І. Атрибутивні особливості чутливості студентів до стресових ситуацій у навчальній діяльності / К.І. Фоменко, О.І. Кузнецов // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського : збірник наукових праць / За заг.ред. С.Д. Максименка, Н.О. Євдокимової. – Вип. 2.12(103). – Миколаїв : МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2014. С.– 178-183.

22. Фоменко К.І. Самоствердження у структурі самосвідомості особистості / К.І. Фоменко// Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія. Вип. 49. – Х.: ХНПУ, 2014. – С. 154-164.

23. Фоменко К.І. Губристична мотивація у структурі мотиваційної сфери особистості студентів / К.І. Фоменко// Збірник наукових праць інституту Г.С, Костюка / За заг.ред. С.Д. Максименка, Н.О. Євдокимової.– Миколаїв : МНУ імені В.О. Сухомлинського, Том 7, Екологічна психологія. – Випуск 38. - 2015. С. 444-454.

24. Фоменко К.І. Перфекціонізм як характеристика особистості, яка прагне до переваги та досконалості / К.І. Фоменко// Вісник Національного університету оборони України. - К.: НУОУ, 2015. Випуск 3(46). – 311-317.

25. Фоменко К.І. Губристичні прагнення у структурі навчальної мотивації студентів / К.І. Фоменко// Науковий вісник Херсонського державного університету. Психологічні науки. Вип. 5, 2015. – С. 116-120.

26. Крамченкова В. О. Психодіагностика мотивації відмови від паління / В. О. Крамченкова, К. І. Фоменко // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Сер. : Психологічні науки : зб. наук. пр. – Миколаїв : МНУ, 2016. – № 1 (16), трав. – С. 105–111.

Статті у вітчизняних наукометричних періодичних виданнях з психології

27. Фоменко К.І. Здоровий нарцисизм у характеристиці самосвідомості особистості / К.І. Фоменко// Науковий журнал «Науковий огляд». – Вип. 4(5). – Київ, 2014. С.– 110-118.

28. Фоменко К.І. Мотиваційні особливості академічної саморегуляції студентів / К.І. Фоменко, О.І. Кузнецов // Проблеми сучасної психології: Збіник наукових праць Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка / За ред. С.Д. Максименка, Л.О. Онуфрієвої. – Вип. 25. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2014. – С. 582-596.

29. Фоменко К.І. Трансгресивне-Я у структурі самосвідомості особистості / К.І. Фоменко// Проблеми сучасної психології: Збіник наукових праць Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка / За ред. С.Д. Максименка, Л.О. Онуфрієвої. – Вип. 26. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2014. – С. 573-584.

Статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях з психології

30. Фоменко К.І. Зв'язок губристичної мотивації з самооцінкою та рівнем домагань у студентів / К.І. Фоменко// Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, IV (48), Issue: 102, 2016. – P. 60-64.

Статті в інших наукових виданнях та матеріали конференцій

31. Фоменко К.І. Психологічні особливості губристичної мотивації особистості студентів / К.І. Фоменко// Тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Харківська школа психології: спадщина і сучасна наука» (19-10 жовтня 2012 року). – Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2012. – С. 264-265.

32. Фоменко К.І. Зв'язок нарцисизму та губристичної мотивації студентів / К.І. Фоменко// Матеріали X науково-практичної конференції молодих учених «Методологія сучасних наукових досліджень» (24-25 жовтня 2013 р., м. Харків) / За заг.ред. К.А. Юр'євої. – Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2013. – С. 104-105.

33. Фоменко К.І. Губристична мотивація як фактор соціально-психологічного здоров'я особистості студентів / К.І. Фоменко, О.І. Кузнецов// Социальная психология здоровья и современные информационные технологии: сб. тезисов I межд. науч.-практ. конференции, Брест, 14-15 апреля 2015 г. / Брест. гос. ун-т им. А.С. Пушкина ; под общ. ред. Е.И. Медведской. – Брест : БрГУ, 2015. – С. 76-81.

34. Фоменко К.І. Губристична мотивація як шлях до самоствердження особистості / К.І. Фоменко// Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Світоглядні орієнтації особистості у сучасних соціокультурних умовах: міждисциплінарні аспекти», м. Полтава, 2-3 жовтня 2015 р., Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка [Електронний ресурс]

35. Fomenko K. Hybristická motivácia ako spôsob sebaschvaľovania osobnosti / K. Fomenko // Perspective trends in scientific research – 2015: Materials of International scientific and practical conference. — Vol. 1, 17-22 October 2015, Bratislava, Slovak Republic. – С. 146-148.

36. Фоменко К.І. Губристична мотивація особистості суб'єкта навчальної діяльності у виші / К.І. Фоменко// Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Когнітивні та емоційно-поведінкові фактори повноцінного функціонування людини: культурно-історичний підхід» [Електронний ресурс]

37. Фоменко К.І. Губристична мотивація, честолюбство та марнославство особистості, яка прагне успіху / К.І. Фоменко// Матеріали науково-практичної конференції: «Психологія розвитку особистості: теорія і практика», 19 травня 2016 року / За заг. ред. Г.В. Давиденко. Відп. ред. та упорядник І.О. Котик. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2016. –С. 106-109.

38. Фоменко К.І. Губристична мотивація як чинник розвитку самоставлення особистості юнацького віку International Scientific-Practical Conference / К.І. Фоменко// Theoretical and Applied researches in the field of pedagogy, psychology and social sciences: Conference Proceedings, December 28-29, 2016. - Kielce: Holy Cross University. – P. 270-273.

39. Фоменко К.І. Губристична мотивація, страх невдачі та прагнення до успіху у студентів / К.І. Фоменко// III Міжнародна науково-практична конференція «Генеza буття особистості». – К., ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2017. – 253 с. Київ, 20 грудня 2016 року. С. 123-124.

АНОТАЦІЯ

Фоменко К.І. Психологія губристичної мотивації суб'єкта діяльності. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія, історія психології. – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. – Харків, 2018.

Дисертацію присвячено вивченню психологічного змісту та детермінації губристичної мотивації суб'єкта діяльності. Губристичну мотивацію визначено як таку, що супроводжує і забезпечує процес самоствердження, спрямований на досягнення самоповаги і включає мотив досягнення досконалості та мотив досягнення переваги у діяльності.

Робота містить теоретичне обґрунтування, методичні засади та результати емпіричного дослідження, в ході якого було визначено, що губристична мотивація суб'єкта діяльності пов'язана з мотивами провідної діяльності, особливостями Я-концепції та обумовлена низкою регулятивних, когнітивних, поведінкових та афективних предикторів. Визначено типологічні особливості губристичної мотивації суб'єкта діяльності, утворені конфігурацією губристичних мотивів досягнення переваги та досконалості. Губристична мотивація позитивно позначається на успішності суб'єкта навчальної та навчально-професійної діяльності.

Ключові слова: губристична мотивація, суб'єкт діяльності, самоствердження, мотивація провідної діяльності, Я-концепція.

SUMMARY

Fomenko K.I. Psychology of hubristic motivation of the subject of activity - Qualifying scientific work on the rights of manuscript.

Dissertation for the degree of a doctor of psychological sciences in specialty 19.00.01 «General psychology, history of psychology». – V.N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, 2018.

The work reveals theoretical analysis, conceptualization and empirical study of the problem of hubristic motivation of the subject of activity, the role of hubristic motives in the leading activity of the subject. The scientific novelty and the theoretical significance of scientific work are determined: for the first time, the phenomenon of hubristic motivation of the subject of activity was conceptualized, taking into account his conditionality with regulatory, cognitive, behavioral and affective personal characteristics, and the connection of hubristic motives and Self-concept; for the first time, the types of hubristic motivation were determined depending on the leading activity of the subject; for the first time a system of regulatory, cognitive, behavioral and affective predictors of hubristic motivation of the subject of activity was determined; for the first time, the connections of hubristic motivation with the components of the Self-concept of the subject of activity were determined; for the first time, the specifics of hubristic motivation of the subject of the achievement activity were determined; the concept of the role of hubristic motivation in the leading activity of the subject, which is a positive influence on its successful implementation and regulation, is expanded; the concept of mechanisms of self-determination of the subject of the achievement types of activity by means of determining the specifics of autonomous self-regulation of sports and creative activity is expanded; the means of psychodiagnostics of the subject of activity have been

improved by creating a complex of methods of psychodiagnosis of hubristic motivation and its determination; the subject-activity approach in applying to hubristic motivation has got further development.

The practical significance of the work is to determine the role of hubristic motivation in the success in the leading activities of pupils and students, to identify the system of psychological predictors of hubristic motivation in subjects of various types of leading activities - educational, educational and professional, labor, sports and creative, in the development of psychodiagnostic complex, aimed at studying hubristic motivation of the subject of activity, in particular, in the creation of a projective method of studying hubristic motives in junior pupils, the internalization-exteriorization of success in motivation of junior pupils, methods of studying the planning activity in junior pupils, the scale of implicit theories of intelligence, academic control and the efficiency in junior pupils, methods of studying academic self-regulation in junior schoolchildren, methods for studying self-regulation of sports activities, methods for studying self-regulation of creative activity, adapted V.A. Krivova's scale for diagnosing the type of attribution of successes and failures for elementary school pupils and the R.M. Ryan's and D.R. Connell's scale of academic self-regulation in junior schoolchildren, the T.D. Little's, B. Wanner's scale of perseverance and self-discipline in junior pupils.

As a result of the theoretical analysis of breakdowns of hubristic motivation within the subject-activity approach, it was defined as accompanying and ensures the process of self-affirmation, aimed at achieving self-esteem and includes the motive of achieving perfection and the motive for achieving superiority in the activity. The conclusive motive for the achievement of perfection is defined as the desire for self-affirmation through improving the results of their achievements, focusing on self-development, the ability to expand their sphere of self-realization, mastery in activity, and the motive of achieving superiority - as a desire for self-affirmation through the achievement of primacy or authority among others through interpersonal rivalry, due to the results of social comparison and the dependence on external evaluations of activity.

The structural-functional approach to the subject of activity was conceptualized and the place of hubristic motivation was defined in its composition. The complex of psychodiagnostics of functional (hubristic motives, motives of leading activity), personal (self-image, self-worth and self-esteem as components of the Self-concept) components, as well as regulatory, cognitive, behavioral and affective components of the personal component of the subject of educational, educational and professional and labor activities were revealed.

As a result of the confirmatory experiment, the positive role of hubristic motivation in academic achievement of the subjects of educational and educational-professional activity was determined. The positive role of hubristic motive for the achievement of excellence in the students of creative specialties was shown, and the hubristic motive of achieving the advantage – in sports specialties.

The positive connection of the hubristic motives of achievement of perfection and advantages with the motives of the leading activity ensuring its success - internal motives of activity, motives for achievement of success, self-development, creativity, etc. are shown.

The connection between hubristic motivation and the features of the Self-concept of the subject of activity was revealed. The subject of educational activity in primary school both with the domination of the desire for perfection and the dominance of the desire for superiority involves the highest rates of self-esteem. Students of the main school with the domination of desire for advantage characterize the inadequate and

overestimated self-esteem, the high degree of development of the Activity-Self, the polarization of assessments as "grand and majestic Self" and "insignificant Self" and to students with a domination of the desire for perfection inherent in a more harmonious Self-image, positive self-administration, less pronounced narcissistic features in the structure of the Self-concept. The high level of hubristic motivation and, in particular, the dominance of the pursuit of excellence in the subject of educational and professional activities involves a high and adequate self-esteem, self-confidence and a belief in their own attractiveness for others, and the domination of the desire to excel in students - the high degree of development of "narcissistic Self" . Domination of the desire to superiority in the subject of labor is associated with a low adequacy of self-esteem, self-confidence, self-respect and self-affirmation.

The typological features of hubristic motivation of the subject of activity were shown. For a subject of initial activity in elementary school, a moderate level of hubristic motivation is more typical, and in the main the domination of a hubristic motive for the achievement of perfection. In the high school, the subject of educational and professional activity is characterized by a high degree of hubristic motivation, but the severity of the student's hubristic motives depends on the specifics of the future profession: inclusion in the leading activity, which has signs of achievement, positively influences the development of hubristic motivation. The functioning of hubristic motive of the desire for superiority loses relevance in the subject of labor activity, for which the determinant role in the motivational sphere is played by hubristic motive of achievement to perfection.

Psychological predictors of hubristic motivation were obtained. Regulatory predictors of hubristic motivation of the subject of activity are: level of aspiration, individual self-regulation, psychological peculiarities of planning and purposefulness of activity. Cognitive predictors of hubristic motivation are defined: optimism in situations of success and failure, implicit theories of intelligence, a system of controllability of activity and self-efficacy. Behavioral predictors of the hubristic motivation of the subject of activity are: perfectionistic representations, strategies of self-affirmation, behavioral manifestations of envy. Affective predictors of hubristic motivation are revealed, which proved the systems of functional states in situations of success and failure in leading and adversarial activity.

Key words: hubristic motivation, subject of activity, self-affirmation, motivation of leading activity, Self-concept.

Підписано до друку 03.09.2018 р. Формат 60x90/16
Обсяг 1,8 ум-друк.арк. Папір офсетний. Друк різнограф.
Наклад 100 прим. Зам. № 20.

Віддруковано з оригінал макету
М. Харків, пр.. Науки, 12, ЦОП «ТОЧКА»
ФОП Шаблінська М.М. Св. В02 №238292 www.tochka.k.ua
e-mail: copycentr@ukr.net
тел. (057) 705-07-65, (057) 714-65-95
(067) 55-111-31